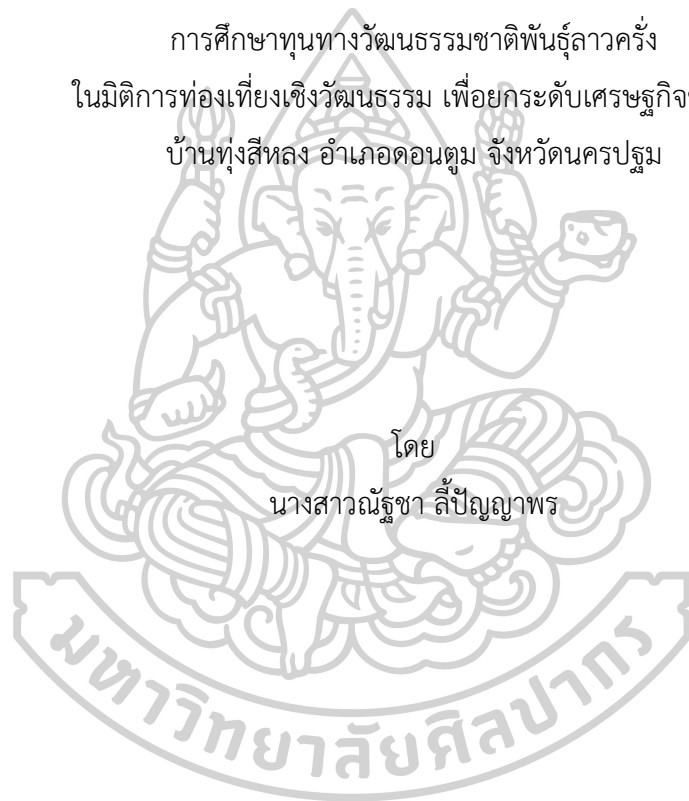

การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครึ่ง
ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน
บ้านทุ่งสีหลง อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม

โดย
นางสาวณัฐชา ลี้ปัญญาพร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครึ่ง
ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน
บ้านทุ่งสีหลง อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE STUDY OF LAO KHRANG ETHNIC CULTURAL CAPITAL IN THE DIMENSION
OF CULTURAL TOURISM TO RAISE THE ECONOMY OF BAN THUNG SI LONG
COMMUNITY, DON TUM DISTRICT, NAKHON PATHOM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Public and Private Management)
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง
ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน
บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม
โดย ณิชชา ลีปัญญาพร
สาขาวิชา การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญา
มหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ ดร. ปริญญา หรุ่นไพ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร.ปริญญา หรุ่นไพ์)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(อาจารย์ ดร.มรกต กำแพงเพชร)

621220005 : การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

คำสำคัญ : ทูทางวัฒนธรรม, ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, เศรษฐกิจชุมชน

นางสาว ณิชชา ลีปัญญาพร: การศึกษาทูทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร. ปริญญา หรุ่นโง๊ะ

การวิจัยนี้ วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทูทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ. นครปฐม และเพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ. นครปฐม การวิจัยการศึกษาโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนที่อยู่ในชุมชนบ้านทุ่งสีหลง จำนวน 18 คน พบว่า ทูทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่เด่นชัดและเป็นทุนของตัวเอง ซึ่งทูทางวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น ทูทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มีองค์ประกอบของทูทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ดังที่เห็นได้ มีที่เป็นมรดกตกทอด เกิดเป็นภูมิปัญญาของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษเป็นการกระทำของมนุษย์ที่เป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ประกอบไปด้วย ภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ดนตรี และพิธีกรรม ซึ่งภูมิปัญญานั้นมีทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่ โดยรูปแบบของทูทางวัฒนธรรมของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ สิ่งที่มีอยู่ในคนหรือกลุ่มคน เช่น ความคิด ความเชื่อ และสิ่งที่มีรูปลักษณะเป็นตัวตน เช่น อุปกรณ์จากงานจักสาน ฝาที่ที่เกิดจากการทอผ้า และแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ประชาชน และประชาชนในชุมชน รวมทั้งต้องมีแรงสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ พร้อมทั้งมีดำเนินการอย่างต่อเนื่องถึงจะยั่งยืนเพราะในชุมชนมีทั้งจุดเด่น จุดแข็ง ของทูทางวัฒนธรรมลาวครั้ง ที่สามารถพัฒนาและต่อยอดเป็นสินค้าสร้างสรรค์นำไปสู่เศรษฐกิจชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพสามารถนำรายได้เข้าสู่ชุมชน เพราะเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยแนวทางที่ได้สรุปและเสนอแนะมี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านการมีส่วนร่วม และข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้ 1) ควรมีภาครัฐเข้าการบูรณาการร่วมกันของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาช่วยในการพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการสร้างงานและกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ดังนี้ การบริหารงานในชุมชนด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และชุมชนควรมีการแบ่งรายได้ที่ชัดเจนมุ่งเน้นประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง

621220005 : Major (Public and Private Management)

Keyword : Ethnic Cultural Capital, Cultural Tourism, Community Economy

MISS NATTACHA LEEPANYAPORN : THE STUDY OF LAO KHRANG ETHNIC CULTURAL CAPITAL IN THE DIMENSION OF CULTURAL TOURISM TO RAISE THE ECONOMY OF BAN THUNG SI LONG COMMUNITY, DON TUM DISTRICT, NAKHON PATHOM THESIS ADVISOR : INSTRUCTOR PARINYA ROONPHO, Ph.D.

The objective of this research was to study the Lao Khrang ethnic cultural capital in Ban Thung Si Long community, Don Tum district, Nakhon Pathom, and to study the guidelines for promoting cultural tourism. Ban Thung Si Long community, Don Tum district, Nakhon Pathom Province. This educational research used a qualitative research approach and in-depth interview method to collect data. The target population are community leaders, village philosophers and 18 people living in Ban Thung Si Long community, It was found that Lao Khrang ethnic cultural capital has its own unique distinct identity and identity. The cultural capital is divided into tangible cultural capital with various cultural components as can be seen through the heirloom. It is the local wisdom. It is what make human unique with their action and way of life that is different from other areas. It consists of languages, beliefs, customs, music and rituals. They are both traditional wisdom and modern wisdom. The form of community cultural capital can be divided into two types: things that are embedded in people or groups, such as ideas, beliefs, and things that are tangible, such as basketry equipment. fabric pattern. The results have shown that the guidelines for promoting cultural tourism requires cooperation from all parties involved; The community leaders, philosophers, and people in the community together with the support of government organizations, as well as continuing for the sustainable development because the community has the strength of Lao Khrang cultural capital that can be developed into creative products leading to the community economy as well as promoting professional groups that can bring income into the community because the creative economy affects cultural tourism. The guidelines have been summarized and suggested in 4 aspects as follows: 1) personnel aspect 2) budgeting 3) management 4) participation aspect. The recommendation for government agencies is as follows: 1) There should be the integration of the government sector and related agencies to assist the development of personnel and promote tourism activities, sustainable tourism and the creation of continuous jobs and activities. The recommendations for the community are as follows: The community administration should have transparency and people in the community should have opportunity to participate in tourism activities, and the community should have a clear income distribution focusing on the benefits of the community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จเสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาชี้แนะและช่วยเหลืออย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร.ปริญญา หรฺนโพธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ อาจารย์ ดร.มรกต กำแพงเพชร ผู้ทรงคุณวุฒิสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ผู้นำ ปราชญ์ และชาวชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ที่ให้ความร่วมมือเอื้อเฟื้อ พร้อมทั้งมีน้ำใจมิตรไมตรีให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลด้วยอัธยาศัยที่ดียิ่ง เป็นมิตรและอบอุ่นเป็นกันเอง

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมชั้นเรียนเพื่อนร่วมรุ่นที่มีส่วนสร้างประสบการณ์ที่ดีและน่าจดจำ คอยให้กำลังใจซึ่งกันและกันตลอดเวลา มอบรอยยิ้ม มอบเสียงหัวเราะ พร้อมทั้งคอยช่วยเหลือส่งเสริมกันจนนำไปในทุก ๆ เรื่องจนทำให้ข้าพเจ้าผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณเตี้ยและมารดา ผู้เป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้าที่มอบความรักความอบอุ่นและพร้อมทั้งความเป็นห่วงเป็นใยตลอดเวลา เป็นกำลังใจที่สนับสนุนและให้กำลังใจจนงานวิจัยสำเร็จด้วยดี รวมถึงสมาชิกในครอบครัวทุก ๆ คน ที่อยู่เคียงข้างข้าพเจ้าในทุกช่วงชีวิตที่ผ่านมา

และสุดท้ายขอขอบคุณประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา ทำให้ข้าพเจ้ามีจิตใจที่เข้มแข็งและความอดทนจนผ่านอุปสรรคทั้งหลายมาจนวันนี้

ณัฐชา ลีปัญญาพร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	1
ขอบเขตการวิจัย.....	1
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
นิยามศัพท์.....	2
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	4
1. แนวคิดและทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม.....	4
2. แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	8
3. แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน.....	17
4. แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจสร้างสรรค์.....	21
5. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมชุมชน.....	28
6. ข้อมูลชาติพันธุ์ล่าวครั่ง ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง.....	37
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	45
1. การเลือกพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	45
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	46

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	46
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	47
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
7. จริยธรรมในการวิจัย.....	48
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ทูลทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง	49
1. สภาพทั่วไปของชุมชน	49
2. ทูลทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง.....	51
3. จุดเด่นของทูลทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 56	
4. ทูลวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์สินค้า และสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน.. 59	
5. ศักยภาพและโอกาสต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	61
6. แนวทางการพัฒนาที่ชุมชนต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	63
7. การท่องเที่ยวส่งผลดีและผลเสียต่อเศรษฐกิจในชุมชน.....	65
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	67
สรุปผลการศึกษา.....	67
อภิปรายผลการศึกษา.....	70
ข้อเสนอแนะ.....	73
รายการอ้างอิง.....	75
ภาคผนวก.....	81
ประวัติผู้เขียน.....	85

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศไทยนับเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเห็นได้จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของประเทศ การเปิดกว้างในการนับถือศาสนาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงผสมผสานหล่อหลอมพัฒนาตามกาลเวลากระทั่งประยุกต์ร่วมกับวัฒนธรรมทั้งข้างถิ่นและข้ามถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมในแผ่นดินไทยที่มีการสื่อสารผ่านกาลเวลามาอย่างยาวนานประเทศไทยจึงนับได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่ได้มีไปด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ไม่น้อยกว่าประเทศใดในโลก (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2556)

ทั้งนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) มีเป้าหมายในการการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน นำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ มุ่งเน้นการสร้างความเชื่อมโยงของห่วงโซ่มูลค่าระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และการค้า การลงทุนเพื่อยกระดับศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ สร้างรายได้และกระจายรายได้สู่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของทั้งเศรษฐกิจในภาพรวมและเศรษฐกิจฐานรากตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาโดยส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ แห่งความเป็นไทยที่สะท้อน วัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน สร้างความสุขของคนไทยให้สังคมมีความมั่นคง เสมอภาค ความเป็นธรรม และประเทศสามารถที่จะแข่งขันใน ระบบเศรษฐกิจได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ในการพัฒนาประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ไม่ได้เน้นแต่ด้านการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่เน้นไปถึงการยกระดับความสามารถ ในการแข่งขันทั้งในระดับประเทศและระดับโลก เพื่อจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยในทุก ๆ กลุ่ม รวมถึงการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะประสบความสำเร็จไม่ได้ถ้าปราศจากการพัฒนาทุนวัฒนธรรม ทุนวัฒนธรรมเป็นสินทรัพย์ที่มีการฟักตัวและให้คุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละพื้นที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทั้งในเชิงนามธรรมและรูปธรรม เช่น คติความเชื่อ คำสั่งสอน ค่านิยม ภาษา

ประเพณี วัฒนธรรม การแต่งกาย งานศิลปกรรม ทูนาทางวัฒนธรรมทั้งหมดสามารถดึงดูดการท่องเที่ยวโลก (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2560) ทูนาทางวัฒนธรรมที่กล่าวถึง ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน เป็นสิ่งที่เกิดจากการสะสมและถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญาของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ รวมทั้งลักษณะของภูมิประเทศ และทรัพยากรในท้องถิ่น จนทำให้มีพฤติกรรมจารีตและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตัวชุมชนเองโดยผ่านการกลั่นกรองจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งการนำมาใช้จะต้องหยิบเอาจุดแข็งที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนมาปรับให้เหมาะกับลักษณะของเศรษฐกิจชุมชน ทำให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและกลมกลืนกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่จนกระทั่งก่อให้เกิดพลังของชุมชนในการที่จะกลับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อไปได้ (วรวิฑูมิ โธมรัตน์พันธุ์, 2546)

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนผ่านทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีความพิเศษโดยนักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมของมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ที่มีผลกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคมโดยจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดีทั้งในด้านสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งนอกเหนือจากสถานที่แล้ว เทศกาลและงานฉลอง รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม รวมถึงสิ่งที่ตกทอดตามประเพณีโบราณมาสู่ชนรุ่นหลังมี เช่น ศิลปะการแสดง การแต่งกายแบบโบราณ ภาษาพื้นเมือง ความเชื่อเรื่องวิญญาณ กิจกรรมการยังชีพแบบดั้งเดิมของชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง และมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่น ชุมชนของชนเผ่าชาติพันธุ์ต่างๆ

ชาติพันธุ์ลาวครั้งเป็นชื่อของภาษาและกลุ่มผู้มีเชื้อสายลาวกลุ่มหนึ่ง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคกลางของประเทศ เช่น จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี ลาวครั้งมักเรียกตนเองว่าลาวหรือลาวซี้ครั้งการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กลุ่มชนที่มีเชื้อสายลาวเข้ามาอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทยในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ได้อพยพมาจากเวียงจันทน์ในสมัยรัชกาลที่ 1 และหลวงพระบาง ในสมัยรัชกาลที่ 3 ตอนแรกตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กรุงเทพฯ ต่อมาอพยพมาอยู่ที่สุพรรณบุรี และชัยนาทแล้ว กลุ่มของคนลาวจะอยู่ในบริเวณนครปฐม สุพรรณบุรี ราชบุรี ก่อนแล้วอพยพมาอยู่ในแถบอุทัยธานีในตอนหลังลักษณะทางชาติพันธุ์ลักษณะโดยทั่วไปของคนลาวครั้งคือ รูปร่างค่อนข้างสูงหรือสันทัดทั้งชายและหญิง ผิวค่อนข้างเหลืองตาสองชั้น ใบหน้าไม่เหลี่ยมมาก จมูกมีสัน ผมเหยียดตรง บุคลิกท่าทางเป็นคนมีความเชื่อมั่นในตนเอง รักอิสระขยันขันแข็งในการทำงาน อาชีพ

เกษตรกรรม ศิลปกรรมมีการจักสาน การทอผ้า ด้านการแต่งกายผู้หญิงสูงอายุนิยมนุ่งผ้าถุง ผ้าฝ้าย จะมีการแต่งตัวเป็นพิเศษในเทศกาลหรืองานประเพณีต่าง ๆ มีผ้าทอลาวครั้งที่ เป็นเอกลักษณ์และลายสวยงาม และมีอัตลักษณ์โดดเด่นในเรื่องภาษาพูด วัฒนธรรมและประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ มีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ (นรินทร์ สังข์รักษา, 2560) กล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ของชาวลาวครั้งที่โดดเด่น ได้แก่ ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชาติพันธุ์ชาวลาวครั้ง วิถีความเป็นอยู่ของชาวลาวครั้ง พัสตราภรณ์ศึกษาของชาวลาวครั้ง (ผ้าขาวม้า 5 สี, ขึ้นผ้าถุงของสตรี) ภาษาศาสตร์ของชาวลาวครั้ง ความเชื่อทางศาสนาวิทยาของชาวลาวครั้ง และประเพณีวัฒนธรรมของชาวลาวครั้ง (อิติพงค์ มีทอง, 2559)

การตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะวัฒนธรรม เทศกาลรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรม พื้นบ้าน การตื่นตัวต่อวัฒนธรรมประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังจะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในยุโรปอีกทั้งประเทศอื่น ๆ ได้พยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศของตนเอง นอกจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศ และระดับภูมิภาคแล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้และการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามกลางการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้นกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน (ฉันทิช วรรณถนอม, ม.ป.ป.)

ปัจจุบันมีการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน ตลอดจนเพิ่มจำนวนแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายให้เป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวอยู่ที่ต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวใช้ทุนทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี เพื่อผลิตเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนได้รับประโยชน์และมีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนของตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community –Based Tourism –CBT) เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว (วรรณ วรชานิช, 2546)

การท่องเที่ยวที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่ต่างสนใจจะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงซื้อสินค้าที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมอันเป็นงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญา ของคนในประเทศนั้นล้วนเป็นช่องทางการสร้างรายได้ให้กับชุมชน การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรม นอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มรายได้แล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิม ให้เข้มแข็งและดำรงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป ทูทางปัญญาและทุนวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญ การผลักดันผลิตภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเข้าสู่ตลาดผู้บริโภคก็ต้องใช้ 3 ทุนนี้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการค้นหาคุณค่าของชุมชน นำเสนอจุดเด่นที่แตกต่าง สร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ส่งเสริมชุมชนให้มีความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีผลิตภัณฑ์ของชุมชน พัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างมาตรฐาน สร้างเครือข่ายและการเข้าถึงตลาดนักท่องเที่ยวจะเพิ่มประสิทธิภาพและการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดำรงรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม อนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง มิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยมีขอบเขตในการศึกษาถึงทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนโดยจะต้องรักษาอัตลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนให้ยั่งยืน โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ที่อาศัยในชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เพื่อนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาของชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง และช่วยปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนอื่น ๆ ในสังคมไทย ได้หันมาตระหนักถึงอัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น อีกทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ด้วยประโยชน์จากพื้นฐานความเป็นชาติพันธุ์ลาวครั้งความเป็นชาติพันธุ์สร้างความเป็นปึกแผ่นและช่วยพัฒนาประเทศ ด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมชาติพันธุ์สามารถทำให้เศรษฐกิจมีการพัฒนาได้ เช่น จากการจัดจำหน่ายสินค้าการท่องเที่ยว การใช้วัฒนธรรมประเพณีเข้ามาเป็นจุดดึงดูดเข้ามาเยี่ยมชมศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรม ประเพณี เป็นการสร้างรายได้หมุนเวียนให้กับชุมชนและต่อประเทศ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครึ่ง ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ.นครปฐม
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ.นครปฐม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครึ่ง มิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีปรากฏการณ์วิทยา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นดังนี้

- 1.1 แนวคิดและทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม เช่น กิจกรรม วิถีชีวิตของชาวบ้าน ภาษา การแต่งกาย อาชีพ ประเพณีและพิธีกรรม
- 1.2 แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยนำเสนอเรื่องราวด้านประเพณี การแต่งกาย ความเชื่อ ภูมิปัญญา
- 1.3 แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน เช่น ลักษณะและความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
- 1.4 แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น ความหมาย ประเภท และแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- 1.5 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมชุมชน เช่น การดำเนินกิจกรรมในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมแก้ไข

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของพื้นที่ที่ทำการศึกษา คือ ชุมชนหมู่บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่อาศัยในชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำนวน 18 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 7 เดือน โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาประกอบการเขียนวิจัย

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน และเริ่มเขียนให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไข

ระยะที่ 3 หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว อาจมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ชัดเจนสมบูรณ์ที่สามารถตอบคำถามได้ตรงประเด็นเพื่อเขียนรายงานผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประโยชน์วิชาการ และประโยชน์ด้านการประยุกต์ใช้งาน ดังนี้

1. ประโยชน์ด้านวิชาการ

นักวิจัยสนใจศึกษาประเด็นเรื่องทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นที่ตนสนใจจากงานวิจัยนี้ เมื่อนักวิจัยเข้าใจข้อมูลพื้นฐานแล้ว จึงสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในแก่งานวิจัยของตนเอง หรือสามารถนำไปต่อยอดเพื่อพัฒนาโครงการวิจัยของตนเองได้

2. ประโยชน์ด้านการนำไปประยุกต์ใช้

ชุมชน หรือองค์กรที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาชุมชน สามารถนำผลการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไปปรับปรุงและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้มีการอนุรักษ์สืบสานและดำรงไว้ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมของตนเอง พร้อมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยนำเสนอความโดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรม นำมาสร้างสรรค์สินค้าและบริการให้เป็นสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว และเมื่อชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้วก็ย่อมเกิดรายได้สู่ชุมชนนำความมั่งคั่งสู่ชุมชนต่อไป

นิยามศัพท์

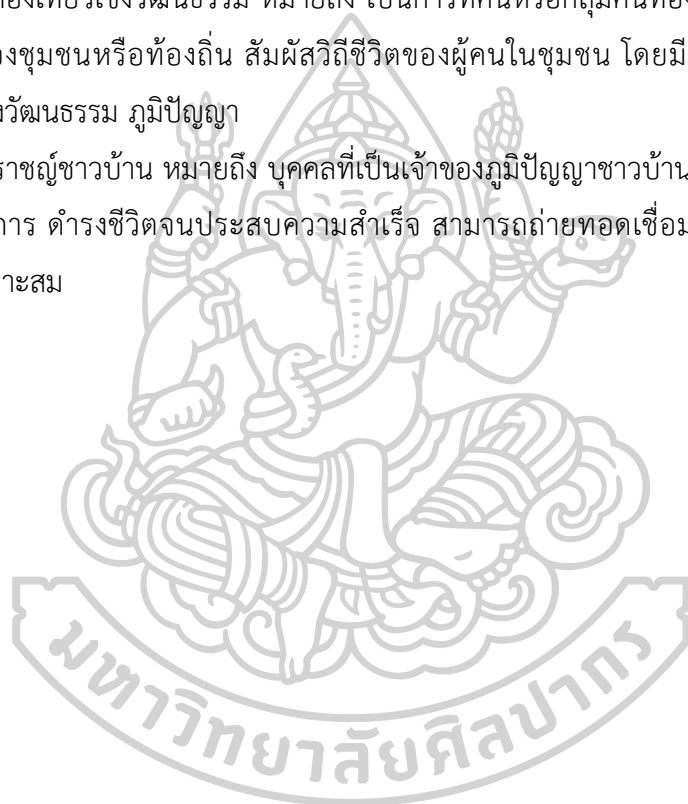
1. ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง หมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงาน ศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้ง ภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรม เหล่านี้มักจะมีมูลค่าเป็นตัวเงินได้ ส่วนทุนทางวัฒนธรรมที่ จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต

2. ชาติพันธุ์ลาวครั้ง หมายถึง "ลาวครั้ง" เป็นชื่อของภาษาและกลุ่มผู้มีเชื้อสายลาวกลุ่มหนึ่ง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคกลางของประเทศ เช่น นครปฐม อุทัยธานี ชัยนาท มักเรียกตนเองว่าลาวซี้คั้ง

3. เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจกที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ เศรษฐกิจชุมชนมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชน อาทิวัฒนธรรม ประเพณี สภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่

4. ท้องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง เป็นการที่คนหรือกลุ่มคนท่องเที่ยวเพื่อชมหรือศึกษา วัฒนธรรมของชุมชนหรือท้องถิ่น สัมผัสวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน โดยมีการนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา

5. ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตจนประสบความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้เหมาะสม

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ค้นคว้า และรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน ทั้งด้านวิถีคิด และวิธีการปฏิบัติแนวคิดทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม
2. แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน
4. แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจสร้างสรรค์
5. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมชุมชน
6. ข้อมูลชาติพันธุ์ลาวครั้ง ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม

1.1 ความหมายวัฒนธรรม

สมศักดิ์ศรีสันติสุข (2542, อ้างถึงใน ประพัทธ์ชัย ไชยนอก, 2553) ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม หมายถึงวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ความคิด หรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมาตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2545) ให้ความหมายว่า สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

สุจิตรา บุญเชื้อ (2555) วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต (The way of life) ของคนในสังคม ที่คนเราทำเป็นกิจวัตรประจำวัน การกิน การอยู่ การแต่งกาย การทำงาน การพักผ่อน การแสดงอารมณ์ การแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการ

แสดงออกถึงวิถีการใช้ชีวิตนั้นอาจเริ่มมาจาก คนหรือกลุ่มคนทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ทำตามสืบต่อกันมา วัฒนธรรมจึงเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้สองความหมายคือ

1. วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของสังคมแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน

2. วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับธรรมชาติวัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบคิดวิธีการ โครงสร้างทางสังคมสถาบันตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตหรือพฤติกรรมของคนในสังคม ที่ได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นจากคนรุ่นเก่าจนถึงรุ่นปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงความรู้ ความคิด ความเชื่อ และการแสดงออกถึงวิถีชีวิต

1.2 ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม

ปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ (1986, อ้างถึงใน ดาวิน วรณทรัพย์, 2561) ได้ให้ความหมายของทุนทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นทุนที่สะสมอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคล วัตถุสิ่งของ และที่อยู่ในรูปแบบสถาบัน ซึ่งแต่ละบุคคลได้รับการหล่อหลอมและผลิตซ้ำ เพื่อสืบทอดผ่านทางระบบการศึกษา ผลผลิตที่ได้จากการสะสมทุนทางวัฒนธรรม คือ รสนิยม ซึ่งจะสร้างความแตกต่างและเป็นเครื่องมือที่ใช้ธำรงรักษาระดับชั้นในสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป

Storey (1999) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษา เห็นว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นการสะสมของความรู้ ความคุ้นเคย และความรู้สึกของแต่ละบุคคลในเรื่องภูมิหลังครอบครัว การลงทุนทางด้านการศึกษา และสถานภาพทางสังคม ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตที่แตกต่างกันทุนทางวัฒนธรรมที่แต่ละบุคคลสะสมมาจะมีอิทธิพลต่อพื้นฐานการรับรู้วัฒนธรรมที่ครอบงำหรืออำนาจที่มีอิทธิพลในสังคม

Throsby (2001) ได้ให้ไว้ สิ่งที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ทรัพย์สินที่มีมูลค่าในทางวัฒนธรรม (an asset embodying cultural value) ซึ่งทรัพย์สินที่กล่าวนี้อาจจับต้องได้หรือไม่ได้ สามารถจับต้องได้ ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้อาจอยู่ในรูปแบบของสิ่งก่อสร้าง สถานที่ ประติมากรรม เป็นต้น ส่วนทุนทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ อาจอยู่ในรูปแบบของแนวคิด ความเชื่อ

ประเพณี การปฏิบัติ เป็นต้น

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ (2545) นิยามความหมายทุนทางวัฒนธรรม โดยเน้นความหมายในเชิง เศรษฐศาสตร์ไว้ว่า ทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม ที่เรียกว่าอุตสาหกรรม สินค้าวัฒนธรรมซึ่งผลิตสินค้าวัฒนธรรมและบริการที่มีวัฒนธรรมฝังตัวอยู่ในสินค้าและบริการนั้น

สุนิสา ฉันทรัตนโยธิน (2546) กล่าวว่า ทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทาง วัฒนธรรมเรียกว่า ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital)

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2547, อ้างถึงใน เปรมชัย จันทร์จำปา, 2558) กล่าวว่าทุนวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณค่า ความรู้ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการค้นพบโดยผู้ทรง ความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคมทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือ สร้างกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยรวม รวมถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคน อีกรุ่นหนึ่ง ตัวอย่างของทุนทางวัฒนธรรมมีมากมาย เช่น ภาษา งานศิลปกรรมซึ่งเป็นความภาคภูมิใจ ของส่วนรวม ความรู้ที่สั่งสมมาในอดีต (ว่าด้วยเรื่องราวต่าง ๆ เช่น การถนอมอาหาร สมุนไพร สถาปัตยกรรม เทคโนโลยีชาวบ้าน ฯลฯ) กติกาของสังคมที่ช่วยทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอยู่อย่างสงบสุข และเอื้ออาทรมากกว่าเอารัดเอาเปรียบกันผลงานวรรณกรรม คำบอกเล่า ดนตรี วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ฯลฯ

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2562) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทุนทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิ ปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ แบ่งตามรูปธรรมและนามธรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือที่จับต้องได้ (Tangible) และที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดไว้มี 6 สาขา ได้แก่ 1) ภาษา และวรรณกรรมพื้นบ้าน 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวทาง ปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล 4) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 5) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ ธรรมชาติและจักรวาล และ 6) กีฬาภูมิปัญญาไทย นอกเหนือจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับ ต้องไม่ได้แล้ว ประเทศไทยยังมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างสั่งสมไว้สืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรม ให้แก่อนุชนคนรุ่นหลัง ซึ่งมรดกวัฒนธรรมหลายอย่างของไทยนั้นยังได้ถูกขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก และตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก นับเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ มีมูลค่ามหาศาลทุนทางวัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก วัฒนธรรมเป็นต้นน้ำของห่วงโซ่ คุณค่า (Value Chain) ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเราสามารถนำทุนวัฒนธรรม เช่นเรื่องราว (Story) และเนื้อหา (Content) ของวัฒนธรรม มาสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ของตน หรือใช้ ทุนทางวัฒนธรรมสร้างความแตกต่างหรือจุดขายให้กับสินค้า เกิดเป็นสินค้า วัฒนธรรมและทำให้เกิด มูลค่าเพิ่มขึ้นแก่สินค้าและบริการ

สรุปได้ว่า ทูทางวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพย์สินทางปัญญา เป็นการสะสมของความรู้ องค์ความรู้ของภูมิปัญญา ภาษา ความเชื่อ ของคนรุ่นก่อนหรือบรรพบุรุษที่ได้เก็บสะสมไว้และถ่ายทอดให้รุ่นสู่รุ่น ซึ่งทุนวัฒนธรรมมีทั้งจับต้องได้ และที่จับต้องไม่ได้ โดยนำเอาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้นมาแปลงเป็นสิ่งที่มีความหมายและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคมในที่สุด

1.3 องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรม (2555) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดั่งามที่คนในอดีตคิด ทำขึ้น แสดงออกและสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมี สิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ จำแนกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ประกอบด้วย

1. เป็นมรดกตกทอด เกิดจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ประกอบด้วยสิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ อาทิ โบราณสถานขนาดใหญ่ กับสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้จำพวกวัตถุ บันทึกเล่าเรื่อง เป็นเอกสาร ตำนาน บันทึก เช่น ภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาของชาวใต้ บันทึกในศิลาจารึกฯ

2. เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษหรือเนื้อหาของวัฒนธรรม เป็นการกระทำของมนุษย์ ประกอบด้วยเอกลักษณ์พิเศษในการทำมาหากิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ภาษา กิริยา สำเนียงพูด ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิธีกรรม สุนทรียศาสตร์-สุนทรียภาพ ซึ่งเป็นความสวยงามตามอารยธรรม ซึ่งควรมีการสืบสานทำนุบำรุงให้คงอยู่ ระบบเครือญาติและระบบสังคม

3. ภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่

3.1) ศาสตร์หรือความรู้ของบรรพชน อาทิ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์

3.2) ภาษาศาสตร์ และการคำนวณ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร้อยแก้ว ร้อยกรอง ฯลฯ

3.3) อาชีวศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการยังชีพ เช่น เครื่องมือดักจับสัตว์ เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือจับปลา เป็นต้น

3.4) ยุทธศาสตร์ในการป้องกันตนเองและการรักษาชีวิต เช่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่ กระบอง การเขียนตำราพิชัยสงคราม ฯลฯ

3.5) การเยียวยาชีวิตหรือแพทยศาสตร์ เช่น การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำและใช้สมุนไพร การนวดแผนโบราณ ฯลฯ

3.6) การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยใช้ความรู้ในเชิงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์และธรรมศาสตร์ เช่น ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ฯลฯ

3.7) ศิลปะศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์รวมทางศิลปะที่สำคัญ

1.2 รูปแบบของทุนทางวัฒนธรรม

ปีแอร์ บูร์ดิเยอร์ (1986) ปรากฏได้ 3 รูปแบบ คือ

1. เป็นสิ่งที่ฝังในตัวคนหรือกลุ่มคน เช่น ความคิด จินตนาการความริเริ่ม ความเชื่อ
2. เป็นสิ่งที่มีรูปทรงเป็นตัวตน เช่น ภาพวาดหนังสือเครื่องมือ (เครื่องดนตรี อุปกรณ์สิ่งคิด
ชั้นต่าง ๆ) สิ่งก่อสร้างและสถานที่มรดกโลก
3. ความเป็นสถาบัน หมายถึง กติกาความเชื่อการยอมรับที่หลายคนเห็นร่วมกัน เช่น
การยอมรับสถาบันวัด กษัตริย์ โรงเรียน ผู้ส่งความรู้

1.3 ประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรม (2555) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม ไว้ 4 ประการ คือ

- 1) เป็นที่รวมแห่งองค์ความรู้ที่มีในอดีตทั้งหมด
- 2) เป็นที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์พิเศษและภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น
- 3) เป็นที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ศักดิ์ศรี ความภูมิใจของชุมชน หรือ
ชนเผ่าทั้งหลาย
- 4) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความมั่งคั่ง

ผู้วิจัยจึงสรุปว่า ทุนทางวัฒนธรรมหมายถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ แบ่งตาม
รูปธรรมและนามธรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือที่จับต้องได้ และที่จับต้องไม่ได้ รวมถึงสินทรัพย์ทาง
ปัญญาที่สั่งสมมาในอดีตเกี่ยวข้องกับคุณค่าความรู้ภูมิปัญญาและงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการค้นพบ
โดยผู้ส่งความรู้ในท้องถิ่น โดยมีรูปแบบที่ฝังในตัวคนหรือกลุ่มคน เป็นสิ่งที่มีรูปลักษณะเป็นตัวตน และ
ความเป็นสถาบัน ในด้านประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรมเป็นที่รวมแห่งองค์ความรู้ที่มีในอดีตอาจจะ
รวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ที่ส่งเสริมให้วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ล้ำค่า
ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรม สามารถนำมาสร้างองค์ความรู้และ
กรอบแนวคิดในการศึกษาเพื่อทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์

2. แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1 วัฒนธรรม

วัฒนธรรม ประกอบด้วย 2 ลักษณะ

- 1) ลักษณะที่หยุดนิ่งไม่เคลื่อนไหวเพราะขาดความสัมพันธ์กับกลุ่มที่เป็นผู้ผลิต
วัฒนธรรมนั้นไปแล้ว ดังนั้นวัฒนธรรมในลักษณะหยุดนิ่งจึงมักเป็นภาพของอดีต ส่วนนี้เรียกว่า

ศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ

2) ลักษณะที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ถ่ายทอด สืบต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมส่วนนี้มักปรากฏเป็นวัฒนธรรมของคนในสังคมปัจจุบัน เรียกว่า สังคมวัฒนธรรมสำหรับความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทั้ง 2 ลักษณะนี้มักปรากฏในลักษณะที่ว่าสังคมวัฒนธรรมมีหน้าที่รักษาอนุรักษ์ และหล่อเลี้ยงศิลปวัฒนธรรมให้มีความสำคัญยิ่งขึ้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2543)

2.2 ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism)

Silberberg (1995) กล่าวสนับสนุนไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเยี่ยมชมจากบุคคลภายนอกชุมชนโดยมีแรงจูงใจหรือส่วนหนึ่งของ ความน่าสนใจทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือ วิถีชีวิต/มรดก ที่นำเสนอโดยชุมชน ภูมิภาค กลุ่มหรือสถาบัน

Hughes (2002) มองว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีหลายมิติ ได้แก่ ขอบเขต ประเภท เวลา และการเดินทาง ในแง่ของขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ครอบคลุมถึงความหลากหลายของกิจกรรม รวมถึงองค์ประกอบพื้นฐานของชีวิตประจำวัน เช่น การทำงาน ชุดท้องถิ่น สถาปัตยกรรม สถานที่ทางประวัติศาสตร์ ภาษา ศาสนา เป็นต้น ในแง่ประเภทของวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวอาจจะต้องการเยี่ยมชมสถานที่ หรือชมการกระทำ เช่น การแสดงในแง่เวลาการกระทำ และวัตถุประสงค์สามารถสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์หรือรูปแบบ ร่วมสมัย และในแง่การเดินทาง สิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรม เช่น สถานที่ทางประวัติศาสตร์ และพิพิธภัณฑ์ซึ่งไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ ในขณะที่สิ่งดึงดูดใจบางอย่าง เช่น ศิลปะการแสดงสามารถ นำเสนอในสถานที่ต่าง ๆ ได้

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนา ด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คน

กรีซ สอิ่งทอง (2545) การท่องเที่ยววัฒนธรรม หมายถึง การที่นักท่องเที่ยวเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทำความรู้จักคุ้นเคยกับคนในท้องถิ่น โดยศึกษาและทำความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างซาบซึ้ง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้เกิดการติดต่อสื่อสาร

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคแต่ละสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา มุมมองความคิดความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่สืบทอดกันมาจนถึงคนรุ่นปัจจุบัน

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย (2554) คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” กำหนดขึ้นมาอย่างชัดเจนในการประชุมสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ที่เมืองออกซ์ฟอร์ด ใน พ.ศ. 2512 หรือ ค.ศ. 1969 (Moulin, 1989, cited in Koster, 1996: 231) ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นักวิชาการได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนมีจุดมุ่งเน้นในทำนองเดียวกัน คือ “เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจหรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกต เรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมของชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ประเพณีขนบธรรมเนียม และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2556) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยมีการบอกเล่าต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในเรื่องราวการพัฒนาทางสังคมและประวัติศาสตร์ที่มีผลเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมองค์ความรู้ การให้คุณค่าของสังคม ซึ่งธรรมชาติที่แสดงออกให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรม

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง เป็นการที่คนหรือกลุ่มคนท่องเที่ยวเพื่อชมหรือศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนหรือท้องถิ่น สัมผัสวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน โดยมีการนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา

2.3 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

พจนาน สวนศรี (2546) ได้อธิบายหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชน เป็นการท่องเที่ยวโดยมีทรัพยากรเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาสัมผัส วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษของคนในชุมชน ดังนั้นในหลักปฏิบัติแล้ว สมาชิกในชุมชนจึงเปรียบเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแม้กระทั่งการปฏิบัติตน การแต่งกาย ความเชื่อ ความศรัทธา น้ำใจไมตรี ความโอบอ้อมอารีของชาวบ้านในชุมชนก็เปรียบเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนนั่นเอง หากชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนวิถีชีวิต อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนแล้ว จะทำให้ชุมชนขาดเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวได้

2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่การบริหารจัดการส่วนใหญ่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวบ้านในความต้องการที่จะดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเนื่องจากมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันโดดเด่นที่ต้องการเผยแพร่สู่สาธารณชนและนำมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันจะนำมาซึ่งรายได้สู่ชุมชน เมื่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมอยู่ภายในชุมชน การบริหารจัดการ การกำหนดทิศทางและการตัดสินใจต่าง ๆ หากเป็นไปได้ควรมาจากการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของชาวบ้านภายในชุมชนและมุ่งเน้นการจัดการท่องเที่ยว เพื่อการหารายได้กระจายสู่ครัวเรือนเป็นหลัก

3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความภาคภูมิใจในตนเอง เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้การดูแลของชุมชนสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมและชื่นชมในขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมอันดีงามที่ชาวบ้านยังคงรักษาไว้ ในขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนยังนำมาซึ่งรายได้ให้เกิดกับชุมชนและชาวบ้าน ดังนั้นจึงควรส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองให้กับชาวบ้านเพราะจากการดูแลรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนโดยรวม

4. ยกระดับคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชน เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชม ได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่จากชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอย มีกระแสเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจทั้งหน่วยใหญ่และหน่วยย่อย ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและสมาชิกในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อมีเม็ดเงินไหลเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ชาวบ้านและสมาชิกในชุมชนมีเงินลงทุนประกอบสัมมาอาชีพ มีเงินเพื่อหาหมอรักษาโรค ส่งบุตรหลานเรียนหนังสือในระดับสูง ๆ ถือว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนช่วยในยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านและสมาชิกในชุมชน

5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่มีฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมและชุมชนเป็นหลัก ซึ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและชุมชนเหล่านี้มีความเกี่ยวเนื่องตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ชุมชน เช่น ป่าเขา ลำธาร ทางเชื่อมระหว่างชุมชน ชายหาด แม่น้ำ ทะเล พืชพันธุ์ไม้ สัตว์ทะเลสัตว์ป่า ฯลฯ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมอันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเหล่านี้ เพราะหากสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอาจส่งผลกระทบต่อ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้

6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้คนในชุมชน ชาวบ้านในท้องถิ่นเห็นคุณค่า พยายามรักษาวัฒนธรรมและรากเหง้าความเป็นตัวตน (Identity) อันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจของชุมชน เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าชุมชนมีที่มาที่ไป และวิถีอันสวยงามที่ทำให้ชุมชนอยู่ยืนหยัด

ผ่านกาลเวลาและมีการสืบทอดธรรมเนียมปฏิบัติตามวิถีดั้งเดิมจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชุมชนเป็นดำรงความเป็นปึกแผ่นอันมั่นคง เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว

7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยี่ยมเยือนกับเจ้าบ้านซึ่งทั้งสองฝ่ายมาจากต่างที่ต่างวัฒนธรรมกัน เมื่อมาอยู่ร่วมกันได้ทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้มาเยี่ยมเยือนกับเจ้าบ้าน จะก่อให้เกิดความเข้าใจเรียนรู้ว่า เพราะเหตุใด ทำไม อะไร เป็นปัจจัยผลักดันหรือปัจจัยดึง ให้คนในท้องถิ่น หรือสมาชิกในชุมชน เกิดความเชื่อความศรัทธา มีประเพณี วัฒนธรรมตามที่ปรากฏต่อผู้มาเยี่ยมเยือนหรือนักท่องเที่ยว

8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนส่งเสริมให้เกิดสัมผัส ได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนใดใดบนโลกนี้ ก่อให้เกิดการตระหนักถึงการร่วมมือกันอยู่อย่างผาสุกของผู้คนต่างวัฒนธรรมกัน ทำให้มนุษยชาติเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะไหนและเชื้อชาติ ศาสนาใด

9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่นและมีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีมาตรฐานในการดำรงชีวิตมากขึ้น ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติได้ รับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านภายใต้ผลงานและภูมิปัญญาชาวบ้าน และแนวทางที่ถูกต้องในการจัดการการท่องเที่ยวคือการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างธรรมและกระจายให้กับชุมชนและประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างทั่วถึงและมีรายได้ส่วนหนึ่งนำไปดูแลและปกป้องเพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ได้อย่างยั่งยืนและพัฒนาสาธารณประโยชน์ของชุมชน ให้ค้ำจุนรายได้จากการท่องเที่ยวต้องไม่กระจุกอยู่ที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงเท่านั้น

Dewi (2017) หลักการของการท่องเที่ยวชุมชน คือการทำให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้นจากเดิมโดยมีลักษณะ ดังนี้

1. ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์
2. ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้ใช้สาธารณูปโภคต่างๆร่วมกัน
3. ความเท่าเทียมกันในการรับผลประโยชน์
4. มีการริเริ่มในการปกป้องสิ่งแวดล้อม
5. บริษัทจากภายนอกชุมชนเข้ามาลงทุนหรือทำกิจการได้ในรูปแบบของกิจการร่วมค้า (Joint ventures) กับชุมชนท้องถิ่น
6. ชุมชนท้องถิ่นต้องเป็นส่วนหน้าเจ้าของและเป็นผู้จัดการกิจการเอง

7. แม้ว่ากิจกรรมนั้นจะเป็นของเอกชนแต่ผลประโยชน์ต้องอยู่ในชุมชน
8. พัฒนาเครือข่ายสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
9. การพัฒนาโดยการร่วมมือ
10. การพัฒนาโดยภาคเอกชน ต้องสนับสนุนให้เกิดการกระจายอำนาจ ก่อให้เกิดความเข้มแข็งสู่ชาวบ้านในชุมชน

สรุปได้ว่า หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการทำให้คุณภาพชีวิตของชุมชนและคนในชุมชนดีขึ้น โดยชุมชนได้รับผลประโยชน์ มีการร่วมมือของคนในชุมชนวางแผน กำหนดทิศทางทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความภูมิใจและเห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของตนเอง

2.4 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย

เจริญญา เจริญสดีใส (2544) อธิบายไว้ว่า การสัมผัสโดยตรงระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีระดับที่แตกต่างกันซึ่งทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างน้อย 2 ประเภท คือ

1) ท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างเต็มรูปแบบโดยนักท่องเที่ยวไปพักอาศัยอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง และใช้ชีวิตเหมือนชนพื้นเมืองอาทิตการท่องเที่ยวพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์

2) การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีการจัดการโดยนักท่องเที่ยวไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาสั้น ๆ ไม่พักค้างโดยพยายามเรียนรู้เข้าใจวัฒนธรรมของชนเผ่านั้นและแต่ไม่ได้ลองใช้ชีวิตในรูปแบบเดียวกับชนพื้นเมือง

บุญนสฤกษ์ อเนกสุข (2559) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนับเป็นลักษณะหนึ่งของการใช้ทุนทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และประเพณีเพื่อผลิตเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว และตอบสนองนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชนชั้นกลางให้เข้ามาเที่ยวชมความงามและแปลกใหม่ ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความแตกต่างหลากหลายตามลักษณะเฉพาะของทุนแต่ละท้องที่ โดยแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็นได้ 9 รูปแบบ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวซึ่งสัมพันธ์กับการชมวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง โดยมีกิจกรรม เช่น การชมบ้านพักพื้นเมือง การชมหมู่บ้าน การชมการแสดงและประเพณีพื้นเมือง รวมไปถึงการซื้อของที่ระลึกหรือของฝากที่มีเอกลักษณ์แบบพื้นเมือง กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์จึงเป็นการให้ทุนความเป็นพื้นเมือง หรือกลุ่มชาติพันธุ์ โดยจะเน้นหนักตลาดกลุ่มเป้าหมายที่สนใจความแปลกตาและแปลกใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนพื้นเมือง

2. การท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม (Culture Heritage Tourism) หรือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการเที่ยวชมแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและ

พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน อนุสรณ์สถาน หรือซากปรักหักพังต่าง ๆ โดยแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงมรดกหรือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ 10 ประเภท ได้แก่

- 1) สถาปัตยกรรมที่สะท้อนประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมแต่ละประเทศ
- 2) บ้านเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างเก่า
- 3) หอศิลป์ซึ่งเป็นที่เก็บสะสมและจัดแสดงงานศิลปะ
- 4) พื้นที่ซึ่งเคยใช้เป็นสนามรบ
- 5) ปราสาท ราชวังต่าง ๆ
- 6) ศาสนสถานสำคัญ
- 7) แม่น้ำลำคลองสายประวัติศาสตร์
- 8) โบราณสถาน
- 9) แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์
- 10) พิพิธภัณฑ

3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agricultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวซึ่งใช้ทุนทางวัฒนธรรมการเกษตรในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น การเที่ยวชมการปลูกข้าว การเที่ยวชมการปลูกดอกไม้ประดับ การเลี้ยงสัตว์

4. การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Food Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในถิ่นที่มีการผลิตอาหาร ชมเทศกาลอาหาร ทดลองชิมอาหาร เช่น การจัดงานฤดูกาลอาหาร การจัดงานเทศกาลอาหาร การจัดเมนูอาหารสูตรดั้งเดิม การจัดพิพิธภัณฑอาหาร การสอนทำอาหาร

5. การท่องเที่ยวในตัวเมือง (Urban Tourism) เป็นการท่องเที่ยวชมความงดงามในตัวเมืองของประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้การท่องเที่ยวชมตัวเมืองซึ่งต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น มีที่พัก และการคมนาคมสะดวกสบาย

6. การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual tourism) กับการท่องเที่ยวเชิงแสวงบุญ (Pilgrimage Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่เกี่ยวกับความเชื่อหรือตำนานทางศาสนา โดยมีการจัดกิจกรรมไหว้พระแก้้วัด การนมัสการพระธาตุประจำปีเกิด เป็นต้น

7. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health/Wellness Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นหลักการป้องกันและเยียวยาสุขภาพเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความผ่อนคลายจากความตึงเครียด เช่น การทำสปา การฝึกสมาธิ การเล่นกีฬา การบำบัดสุขภาพ โยคะ การนวด การลดน้ำหนัก การออกกำลังกาย

8. การท่องเที่ยวเชิงเทศกาล (Festival Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นมาตามเทศกาลพิเศษต่าง ๆ ที่รวมถึงงานแสดงศิลปกรรม การจัดประชุม การจัดแข่งขันกีฬา การจัดนิทรรศการ

9. การท่องเที่ยวด้านมืด (Dark Tourism) การท่องเที่ยวด้านมืดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ในสถานที่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความตายและความน่าสะพรึงกลัว ไม่ว่าจะเป็นสนามรบหรือสถานที่ประสพภัยธรรมชาติ สถานที่เสียชีวิตของผู้นำในประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่มักนิยมไปชมโบราณสถานสำคัญ

สรุปได้ว่า ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิต ชาติพันธุ์ พิธีกรรม ความเชื่อ และเพณี ต่าง ๆ โดยอาจจะเป็นการท่องเที่ยวในช่วงเวลาสั้น ๆ แบบไม่พักค้างแรมหรือแบบพักค้างแรม

2.5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2551) ได้จำแนก “อัตลักษณ์” ซึ่งสะท้อนความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมไทยของแต่ละพื้นที่ จำแนกออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านอาหาร หมายถึง รสชาติและคุณค่าทางโภชนาการ คุณค่าทางสังคมและ ภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำมาส่งเสริมแม่ครัว กู้กร้านอาหาร ในการประกอบอาหาร พื้นที่ถิ่นในแต่ละพื้นที่ให้มีรสชาติแบบดั้งเดิมหรือรสชาติที่ตรงความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งของไทยและต่างประเทศ

2. ด้านการแต่งกาย หมายถึง เสื้อผ้า เครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ซึ่งสามารถนำมาส่งเสริม สนับสนุน รมรงค์ให้ผู้คนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แต่งกายในรูปแบบของเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่นนั้น ๆ

3. ด้านที่อยู่อาศัย หมายถึง ลักษณะบ้านเรือนสะท้อนเอกลักษณ์โดดเด่นในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้น ๆ ซึ่งสามารถนำมาส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาบ้าน อาคารในพื้นที่นั้น ๆ ให้รักษาคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

4. ด้านประเพณี หมายถึง การจัดงานบุญประเพณีสืบสานเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูของท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำมาส่งเสริม สนับสนุน การจัดงานบุญประเพณีในเทศกาลสำคัญของชุมชนท้องถิ่น ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่งดงาม และมีคุณค่าต่อผู้คนและนักท่องเที่ยว

5. ด้านภาษา หมายถึง การใช้ภาษาถิ่นในชุมชนเป็นเสน่ห์และเป็นการสืบสานให้ภาษาถิ่นนั้น ๆ ให้คงอยู่กับชุมชน ซึ่งสามารถนำมาบรรจงการใช้ภาษาถิ่นในกลุ่มไกด์ อาสาประจำถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่นของกลุ่มผู้ประกอบการและผู้คนในชุมชน

6. ด้านอาชีพ หมายถึง ท้องถิ่นต่าง ๆ มีความเป็นอยู่และมีอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของท้องถิ่นนั้น ซึ่งสามารถนำมาส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านอาชีพของชุมชนท้องถิ่น เช่น ช่างฝีมือพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง ฯลฯ และสามารถพัฒนาต่อยอดอาชีพของท้องถิ่นด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่าและเพิ่มมูลค่า

7. ด้านความเชื่อ หมายถึง ความเป็นวิถีแห่งความเชื่อและศรัทธาของกลุ่มคนในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำความเชื่อความศรัทธาในพื้นที่มานำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เช่น การจัดนิทรรศการ จัด Event เพื่อเป็นจุดดึงดูดที่น่าสนใจ

8. ด้านศิลปะพื้นบ้าน หมายถึง การแสดงถึงภูมิปัญญาด้านศิลปะในแต่ละท้องถิ่นซึ่งเป็นการนำศิลปะพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนมาพัฒนาและสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มสุนทรียะและเพิ่มมูลค่า ได้แก่ ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น งานหัตถกรรมพื้นถิ่น

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) การท่องเที่ยวเป็นการรวมตัวของอุตสาหกรรมอื่น ๆ อย่างน้อย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ที่พัก คือ สถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้คนเดินทางหรือนักท่องเที่ยวได้เข้าพัก มีบริการเครื่องดื่มน้ำและอาหาร

2. การคมนาคม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เนื่องจากมีบทบาทในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

3. สิ่งดึงดูดใจ คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยว เช่น ประเพณี

4. สิ่งอำนวยความสะดวก คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา อินเทอร์เน็ต

5. กิจกรรมการท่องเที่ยว คือ กิจกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมและดึงดูดการท่องเที่ยว

นิจिरา คลังสมบัติ (2557) องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สำคัญ คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเหล่านั้นจะมีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนเพื่อทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาจจะประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน แหล่งโบราณคดี สถาปัตยกรรมต่าง ๆ งานศิลปหัตถกรรม พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ต่าง ๆ ภาษา วิถีชีวิต เครื่องแต่งกาย เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้จะต้องมีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ๆ โดยจะต้องคำนึงถึงการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวที่ให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยที่ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม อีกทั้งชุมชนจะต้องได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน

ธนภูมิ แสงผล (ออนไลน์ 2563) องค์ประกอบการท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม คือ การที่ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. ด้านองค์กรชุมชน คือ การที่ชุมชนมีระบบสังคมที่มีความเข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีองค์ความรู้ คนในชุมชนเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
3. ด้านการจัดการ คือ ชุมชนมีกฎระเบียบในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม มีกิจกรรมที่มีลักษณะในการเข้าถึงเข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรม
4. ด้านการเรียนรู้ คือ การสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

ผู้วิจัยสรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเยี่ยมชม เดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคน หรือการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปในสถานที่นั้น ๆ โดยมีแรงจูงใจหรือความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ วัฒนธรรมนิยมประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต การสัมผัสการชื่นชมเอกลักษณ์และความงดงามทางวัฒนธรรม โดยเป็นวิธีการศึกษาวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ชาวบ้านหรือชุมชนได้จัดขึ้นเอง มีการนำเสนอเรื่องราวด้านประเพณี การแต่งกาย ความเชื่อ ศาสนา ภูมิปัญญา รวมถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ส่วนการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิถีชนบท ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ระหว่างหน่วยงาน และระหว่างชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ครอบคลุมกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา และให้ครอบคลุมกับการสร้างแนวคำถามสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการอภิปรายผล

3. แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน

3.1 ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน

ชัยสิทธิ์ เถลิ้มมีประเสริฐ (2541) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองหมายถึง รายได้ที่เกิดจากการประกอบกิจการทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผลประโยชน์

สังสิต พิริยธรรมาภรณ์ (2542, อ้างถึงใน สุวิมล พิริยธรรมาภรณ์ และสารีนา บนหลี, 2560) ได้อธิบายถึงรากฐานทางเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองว่า เน้นการเกษตร เน้นการพึ่งพิงตนเอง เน้นการใช้ทรัพยากรในหมู่บ้านในท้องถิ่น เน้นการใช้เทคโนโลยีพื้นฐานและในระยะเฉพาะหน้าจะถือเอาการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่การผลิตทางการเกษตรแบบพึ่งตนเองเป็นงานศูนย์กลางของภารกิจทั้งปวง ก่อนที่จะขยายขอบเขตและกระบวนการผลิตไปสู่การเป็นเศรษฐกิจชุมชนที่มีรากฐานจากความเข้มแข็งในการพัฒนาทางการเกษตรและการแปรรูปโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

กระทรวงมหาดไทย (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจทุกสาขาของชุมชนและหมู่บ้านซึ่งดำเนินการอยู่บนพื้นฐานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมและคุ้มค่าและยั่งยืน เป็นการผลิตเพื่อเลี้ยงชีวิตและครอบครัวและชุมชนได้อย่างพอเพียง ส่วนเกินของการผลิตนี้เป็นเศรษฐกิจแห่งการแลกเปลี่ยนซื้อขายหรือแปรรูปตามกำลังและวัฒนธรรมของชุมชนเอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 ได้ให้ความหมายไว้ว่า

“เศรษฐกิจ” หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน

“ชุมชน” หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ศดร. ประจักษ์ (2559) กล่าวว่า เศรษฐกิจชุมชนประกอบไปด้วยเงินทุน การผลิต การตลาด การบริโภคเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ ค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไรของชุมชนโดยอาศัยความสมดุลทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และสังคมวัฒนธรรม ในการพึ่งตนเองของชุมชน สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ชุมชนมีระเบียบวินัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีผู้นำที่เข้มแข็งสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เศรษฐกิจชุมชน (2561) เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจที่ไว้ด้วย การบริโภคและการกระจายทั้งภาคเกษตรกรรมภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของโดยการพัฒนาจากฐานของศักยภาพของท้องถิ่น หรือทุนในชุมชนหรือซึ่งรวมถึง เงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ วัฒนธรรม ที่ดิน แหล่งน้ำความหลากหลายทางชีวภาพสภาพภูมิประเทศลักษณะภูมิอากาศ

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจชุมชน คือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่ประกอบไปด้วยเงินทุน การผลิต การตลาด และการบริโภค โดยกิจกรรมที่ดำเนินการทั้งหมดจัดทำขึ้นโดยชุมชนและชุมชนรับผลประโยชน์ร่วมกันทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้

3.2 ลักษณะและความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน

ประเวศ วะสี (2541) ได้กล่าวถึงลักษณะของเศรษฐกิจชุมชนไว้ดังนี้

- 1) เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทุกคนในชุมชน
- 2) มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน
- 3) มีความเป็นบูรณาการเชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- 4) อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง
- 5) มีการจัดการและนวัตกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าให้เรื่องเพิ่มทางก่อให้เกิด

ผลอย่างต่อเนื่อง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2542) เสนอแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนที่มีลักษณะสำคัญ คือ ครอบครัวยุคใหม่เป็นหน่วยการผลิตแรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญ ความพอเพียงและการพึ่งตนเองขึ้นอยู่กับการใช้แรงงานที่ครอบครัวมีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่ต้องมีการจ้างซื้อ สละสลวยและค้าขายเป็นการพึ่งพาแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรท้องถิ่น พึ่งตนเองและพึ่งกันเองในชุมชนก่อนและสามารถพัฒนาการขยายในขั้นตอนที่สูงขึ้น

3.3 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ (2558) ได้สรุปไว้ ดังนี้

- 1) การสร้างเวทีการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นก่อน อาจจะเป็นลักษณะของประชาคมหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอ ในลักษณะของร้านค้าชุมชน ตลาดนัดชุมชน ฯลฯ
- 2) ควรมีการวิเคราะห์ศักยภาพ และขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นนั้นเสียก่อนว่าชุมชนนั้น ๆ มีความพร้อมแค่ไหน หากชุมชนนั้น ๆ ไม่มีศักยภาพ หรือไม่มีความพร้อมที่จะพัฒนา การเขาไปส่งเสริมจะเป็นไปได้ยาก โอกาสที่จะประสบความสำเร็จแทบไม่มีเลย ในทางตรงกันข้ามหากชุมชนนั้น ๆ มีศักยภาพหรือมีความพร้อมแล้วโอกาสที่ชุมชนเหล่านั้นจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของตนเองจึงมีค่อนข้างสูง
- 3) ควรมีการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ดำเนินตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่” ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9
- 4) ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มในลักษณะต่าง ๆ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต กลุ่มสะสมทุน กลุ่มอนุรักษ์ต่าง ๆ และนอกจากนี้ควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรในชุมชนนั้น ๆ ด้วย
- 5) ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต หรือพัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิต การคัดคุณภาพ การเก็บรักษา การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อ ของผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนนั้น ๆ สามารถผลิตขึ้นมาได้ด้วยทรัพยากรของตนเอง
- 6) ควรส่งเสริมการพัฒนาระบบตลาด เช่น ตลาดในชุมชนท้องถิ่นของตนเองและตลาด

ภายในประเทศ หรือบางครั้งหากชุมชนมีศักยภาพสูงก็สามารถพัฒนาไปถึงตลาดในต่างประเทศด้วยก็ได้ ควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิตกับกลุ่มผู้บริโภคเพื่อเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับตลาดปลายทาง เช่น ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตกับกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มผู้ผลิตกับโรงงานแปรรูปต่าง ๆ เป็นต้น

7) ควรมีการส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้การศึกษาวัฒนธรรม สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

8) ควรส่งเสริมให้มีการทำการวิจัยเพื่อใช้สนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

9) ควรมีการสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนแบบเบ็ดเสร็จในระดับอำเภอหรือระดับจังหวัดโดยเน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ

10) ควรส่งเสริมให้มีการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และพัฒนาให้เป็นสถานที่ดูงานของชุมชนอื่นๆ ที่ต้องการเข้ามาศึกษาดูงาน หรือต้องการเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

11) ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อช่วยให้ชุมชนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจการทำธุรกิจของชุมชน

12) ควรส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของตนเอง ออกสู่สังคมภายนอก เพื่อนำมาสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ผู้วิจัยสรุปว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจ ทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการ ที่คนในชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ พร้อมทั้งร่วมเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาจากฐานของ ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น หรือ ทุนในชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยเงินทุน การผลิต การตลาด การบริโภค เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ ค่าจ้าง และกำไรของชุมชน เศรษฐกิจชุมชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของคนรอบครัวชุมชนจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้พึ่งตนเองได้ โดยลักษณะและความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวเชื่อมระหว่างประชาสังคมและเศรษฐกิจพอเพียง การนำแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนมาใช้ในการพัฒนาชุมชนโดยการนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาและศักยภาพของชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน โดยศึกษาถึงความหมาย ลักษณะและความสัมพันธ์ และแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ครอบคลุมกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา และให้ครอบคลุมกับการสร้างแนวคำถาม รวมถึงการอภิปรายผล

4. แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจสร้างสรรค์

4.1 ความหมายเศรษฐกิจสร้างสรรค์

Hawkins (2001) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าหมายถึง "การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์" โดยสาขาการผลิตที่พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เรียกว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries: CI) ซึ่งหมายถึงกลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์เป็นวัตถุดิบสำคัญ

องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายไว้โดยนิยามที่นำเสนอโดยกระทรวงวัฒนธรรม สื่อและการกีฬาของสหราชอาณาจักร (UK DCMS) ว่า "คือ อุตสาหกรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญ และความสามารถที่มีศักยภาพในการสร้างงานและความมั่งคั่งโดยการผลิตและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา"

ชูวิทย์ มิตรชอบ (2553) นิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าหมายถึง แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม (Culture) การสั่งสมความรู้ของสังคม (Social wisdom) และเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ (Technology and Innovation) ซึ่งคล้ายคลึงกับคานิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของ

พวงแก้ว พรพิพัฒน์ (2553) ที่ว่าเป็นแนวคิดใหม่ในการสร้างรายได้จากการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ๆ ผ่านการค้าและลิขสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา บนพื้นฐานขององค์ความรู้และการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม รวมทั้งการใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

พิริยะ ผลพิรุฬห์ (2556) หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรม (Process or Activity) โดยเกิดจาก 2 ส่วนปัจจัยหลักด้วยกันคือ 1) ทูทางปัญญา หรือองค์ความรู้และ 2) ทักษะการประยุกต์นำความคิดสร้างสรรค์นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยใช้องค์ความรู้ ความคิด สร้างสรรค์ ทรัพย์สินทางปัญญา และการศึกษาวิจัย ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสม ความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ ในการผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจหรือคุณค่าทางสังคม

ดวงจันทร์ นาชัยสินธุ์ (2557) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การบริหารจัดการทุน กระบวนการในการนาทุนทางวัฒนธรรมซึ่งมีคุณค่าและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่มาทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีความต่าง ด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (2564) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์บนฐานขององค์ความรู้ทรัพย์สินทางปัญญา และการศึกษาวิจัย ซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนาธุรกิจและการผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจหรือคุณค่าทางสังคม

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การเพิ่มคุณค่ามูลค่า โดยใช้องค์ความรู้ ความคิดทรัพย์สินทางปัญญา วิถีชีวิต โดยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทำให้เกิดความโดดเด่นนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

4.2 ประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

UNCTAD (2008) ได้แบ่งประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม เป็นต้น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะและงานฝีมือ เทศกาลงานและงานฉลอง เป็นต้น และกลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Sites) เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

2) ประเภทศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะ และวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ งานศิลปะ (Visual Arts) เช่น ภาพวาด รูปปั้น ภาพถ่าย และวัตถุโบราณ เป็นต้น รวมทั้งศิลปะการแสดง (Performing Arts) เช่น การแสดงดนตรี การแสดงละคร การเต้นรำ โอเปร่า ละครสัตว์ และการเชิดหุ่นกระบอก เป็นต้น

3) ประเภทสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลิตรายสร้างสรรค์ที่สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ งานสื่อสิ่งพิมพ์ (Publishing and Printed Media) เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ เป็นต้น และงานโสตทัศน (Audiovisual) เช่น ภาพยนตร์โทรทัศน์ วิทยุ และการออกอากาศอื่น ๆ เป็นต้น

4) ประเภทงานสร้างสรรค์และออกแบบ (Functional Creation) เป็นกลุ่มของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มการออกแบบ (Design) เช่น การออกแบบภายใน กราฟฟิก แพ้ชั่น อัญมณี และของตกแต่ง เป็นต้น ส่วนกลุ่ม New Media ได้แก่ ซอฟต์แวร์ วิดีโอเกม และเนื้อหาดิจิทัล เป็นต้น และกลุ่มบริการทาง

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Services) ได้แก่ บริการทางสถาปัตยกรรม โฆษณา วัฒนธรรมและ
นันทนาการ งานวิจัยและพัฒนา และบริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัล และความคิดสร้างสรรค์
เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ได้จัดประเภท
อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไว้ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มหลัก ดังนี้

- 1) การสืบทอดทางมรดกและวัฒนธรรมงานฝีมือ และหัตถกรรม
 - 1.1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/ความหลากหลายทางชีวภาพ
 - 1.2) การแพทย์แผนไทย
 - 1.3) อาหารไทย
- 2) ศิลปะ
 - 2.1) ศิลปะการแสดง
 - 2.2) ทักษะศิลป์
- 3) สื่อสมัยใหม่
 - 3.1) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์
 - 3.2) การพิมพ์
 - 3.3) การกระจายเสียง
 - 3.4) ดนตรี
- 4) งานสร้างสรรค์และออกแบบ
 - 4.1) การออกแบบ
 - 4.2) แฟชั่น
 - 4.3) สถาปัตยกรรม
 - 4.4) การโฆษณา
 - 4.5) ซอฟต์แวร์

ซูวิทย์ มิตรชอบ (2553) การจัดกลุ่มและแยกประเภทบนพื้นฐานของแนวคิดหลัก 2 แนวคิด
กว้างๆ คือ 1) กลุ่มที่แยกตามชนิดสินค้าหรือบริการ 2) กลุ่มที่แยกตามกิจกรรมการผลิตและห่วงโซ่
การผลิต โดยมีตัวอย่างการแบ่งประเภทที่เป็นที่รู้จักในปัจจุบันทั้งหมด 5 รูปแบบ ดังนี้

1) การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศอังกฤษ (UK DCMS Model) โดย
จัดประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ออกเป็น 13 กลุ่ม แยกตามสินค้าและบริการ ได้แก่

- 1.1 โฆษณา
- 1.2 สถาปัตยกรรม
- 1.3 งานศิลปะและวัตถุโบราณ

- 1.4 งานฝีมือ
- 1.5 แฟชั่น
- 1.6 งานออกแบบ
- 1.7 ภาพยนตร์และวิดีโอ
- 1.8 ดนตรี
- 1.9 ศิลปะการแสดง
- 1.10 สื่อสิ่งพิมพ์
- 1.11. ซอฟต์แวร์
- 1.12. โทรทัศน์และวิทยุ
- 1.13. วิดีโอและคอมพิวเตอร์เกมส์

2) การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะเป็นหลัก (Concentric Circle Model) แบ่งออกเป็น 14 กลุ่ม ได้แก่

- 2.1 วรรณกรรม
- 2.2 ดนตรี
- 2.3 ศิลปะการแสดง
- 2.4 งานศิลปะ
- 2.5 ภาพยนตร์
- 2.6 พิพิธภัณฑสถานและห้องสมุด
- 2.7 การดูแลศิลปวัตถุ/โบราณสถาน
- 2.8 สื่อสิ่งพิมพ์
- 2.9 การบันทึกเสียง
- 2.10 วิดีโอและคอมพิวเตอร์เกมส์
- 2.11 โฆษณา
- 2.12 สถาปัตยกรรม
- 2.13 งานออกแบบ
- 2.14 แฟชั่น

3. จักรพล ตั้งสุทธีธรรม (2554) การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO Copyright Model) ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยใช้ประเด็นด้านลิขสิทธิ์เป็นตัวกำหนด แบ่งเป็น 19 กลุ่ม ได้แก่

- 3.1 โฆษณา
- 3.2 งานสะสม

- 3.3 ภาพยนตร์และวิดีโอ
- 3.4 ดนตรี
- 3.5 ศิลปะการแสดง
- 3.6 สื่อสิ่งพิมพ์
- 3.7 โทรทัศน์และวิทยุ
- 3.8 งานศิลปะและกราฟฟิค
- 3.9 สื่อบันทึก
- 3.10 เครื่องใช้ไฟฟ้า
- 3.11 เครื่องดนตรี
- 3.12 กระจดาษ
- 3.13 เครื่องถ่ายเอกสารและอุปกรณ์ถ่ายภาพ
- 3.14 สถาปัตยกรรม
- 3.15 เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า
- 3.16 งานออกแบบ
- 3.17 แฟชั่น
- 3.18 สินค้าตกแต่งบ้าน
- 3.19 ของเล่น

4. การจัดประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยองค์การความร่วมมือเพื่อการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่

- 4.1 มรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage)
- 4.2 ศิลปะ (Arts)
- 4.3 สื่อ (Media)
- 4.4 งานสร้างสรรค์ตามลักษณะงาน (Functional Creation)

5. การจัดประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่เน้นเฉพาะด้านวัฒนธรรม ออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่

- 5.1 มรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ (Cultural and Natural Heritage)
- 5.2 การแสดง (Performance and Celebration)
- 5.3 ทัศนศิลป์ งานฝีมือ และการออกแบบ (Visual Arts, Crafts and Design)
- 5.4 หนังสือและสิ่งพิมพ์ (Books and Press)
- 5.5 โสตทัศน์และสื่อดิจิทัล (Audio Visual and Digital Media)

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) โดยได้ จำแนกประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ออกเป็น 4 กลุ่มอุตสาหกรรมหลัก และ 15 กลุ่มอุตสาหกรรมย่อย ได้แก่

1) มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ได้แก่ งานฝีมือและหัตถกรรม, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ, การแพทย์แผนไทย และอาหารไทย

2) ศิลปะ (Arts) ได้แก่ ศิลปะการแสดง และ ทัศนศิลป์

3) สื่อสมัยใหม่ (Media) ได้แก่ ภาพยนตร์และวีดิทัศน์, การพิมพ์, การกระจายเสียง และดนตรี

4) งานสร้างสรรค์และออกแบบ (Functional Creation) ได้แก่ การออกแบบแฟชั่น, สถาปัตยกรรม, การโฆษณา และซอฟต์แวร์

4.3 แนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

พริยะ ผลพิรุฬห์ (2556) การขับเคลื่อนของเศรษฐกิจสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้จาก 2 ทาง ได้แก่

1. การขับเคลื่อนทางด้านอุปทาน การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างสูงต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ เช่น

ผลกระทบต่อทางตรงยกตัวอย่างเช่น การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ช่วยในการสร้างสรรค์งานที่หลากหลายในธุรกิจเพลงธุรกิจ ภาพยนตร์สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์เคเบิล และการออกแบบใหม่ๆ

ผลกระทบต่อทางอ้อม เป็นการเกิดขึ้นของระบบอินเทอร์เน็ตที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจโฆษณา รวมไปถึงการขยายตลาดการท่องเที่ยว

2. การขับเคลื่อนทางด้านอุปสงค์ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะเจริญเติบโตได้ก็ต่อเมื่อ การผลิตนั้นเป็นที่ยอมรับของคนจำนวนมากและสามารถสร้างประโยชน์ได้ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization) จากการวิเคราะห์ของ UNCTAD (พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) กล่าวว่า ความต้องการ (อุปสงค์) ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมดังกล่าวโดยปัจจัยขับเคลื่อนทางด้านอุปสงค์ของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์สามารถเกิดขึ้นได้จาก 2 ช่องทางหลัก ได้แก่

1. การส่งออกสินค้า เนื่องจากการบริโภคในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยทั่วไปแล้วจะเป็นไปในทางเดียวกันกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ของคนในประเทศ กล่าวคือประเทศที่คนมีรายได้ต่อหัวสูง (เช่น ประเทศที่พัฒนาแล้ว) มักจะมีสัดส่วน/มูลค่าของการบริโภคอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่สูงกว่าประเทศที่มีรายได้น้อย

2. การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวส่งผลกระทบเป็นอย่างสูงต่อการยอมรับในวัฒนธรรม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ถูกกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในหลายๆ ประเทศนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความต้องการที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปและสามารถดึงดูดจากสื่อโฆษณาและสื่อบันเทิงได้ง่ายกว่านักท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ

รัฐลาวัลย์ สกฤตมาลัยทอง (2557) องค์กรประกอบที่ 1 Creative Generation ได้แก่ การพัฒนาคนให้มีความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ให้ประกอบอาชีพได้ ซึ่งในการนี้จะต้องทำควบคู่กันไประหว่างการปรับระบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มคนรุ่นใหม่สามารถคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ พร้อมทั้งสร้างกลไกและการสนับสนุนที่ทำให้ความคิดสร้างสรรค์นั้นสามารถต่อยอดไปเป็นธุรกิจได้

องค์กรประกอบที่ 2 Creative Industry ได้แก่ การส่งเสริมธุรกิจรายสาขา เน้นเฉพาะสาขาที่มีโอกาสจะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ โดยจะต้องมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนาเป็นโครงการเฉพาะสำหรับกลุ่มธุรกิจ

องค์กรประกอบที่ 3 Creative Space ได้แก่ การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเอื้ออำนวยต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยสร้างชุมชนของธุรกิจสร้างสรรค์ หรือพัฒนาเมืองที่มีศักยภาพให้กลายเป็นศูนย์กลางด้านความคิดสร้างสรรค์ประจำภูมิภาค

องค์กรประกอบที่ 4 Creative Cooperation ได้แก่ การผลักดันให้มีการวางแผนอย่างบูรณาการและการดำเนินการอย่างมีเอกภาพระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเอง สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะเชิญชวนให้บุคลากรในวงการสร้างสรรค์ให้เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ

ปรเมธี จิมลศิริ (อ้างถึงใน รัฐติกร พูลภัทรชีวิน, 2564) ได้นำเสนอแนวทางในการวางนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในช่วงต่อไป โดยมุ่งเน้นให้ภาครัฐทำหน้าที่เป็น “ผู้สนับสนุน” โดยการปรับปรุงกลไกและการสร้างสภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจให้เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจสร้างสรรค์ และอีกบทบาทหนึ่งได้แก่การเป็น “ผู้ส่งเสริม” เพื่อให้เกิดกรณีตัวอย่างซึ่งจะก่อให้เกิดการบริโภคเลียนแบบ (Demonstration effect) โดยอาจเกี่ยวข้องกับผู้ผลิตเฉพาะราย แต่มีเป้าหมายถึงประโยชน์ส่วนรวม สำหรับแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะประกอบด้วย 4 องค์กรประกอบ ดังนี้

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ การเพิ่มคุณค่ามูลค่า โดยใช้องค์ความรู้ ความคิดทรัพย์สินทางปัญญา วิถีชีวิต โดยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทำให้เกิดความโดดเด่นนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยศึกษาถึงความหมาย ประเภท และแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อให้ครอบคลุมกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา และให้ครอบคลุมกับการสร้าง

แนวคำถาม รวมถึงการอภิปรายผล

5. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมชุมชน

5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

United Nations (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ ด้วยความเต็มใจ

พีระ พรนวม (2544) การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาความต้องการร่วมกัน ในการตัดสินใจร่วมกัน วางแผนดำเนินงานหรือแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ดำเนินการหรือปฏิบัติงานร่วมกัน ตลอดจนรับรู้ผลดี เสีย จนเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน

จิราภรณ์ ศรีคำ (2547) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลที่มีความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องเดียวกันเข้ามาร่วมกัน เพื่อปฏิบัติภารกิจ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงาน การรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตกลงกันไว้

บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

สันติชัย เอื้องประสิทธิ์ (2551) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคลากรว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อมาถึงตัวบุคลากรเอง การที่จะสามารถทำให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของบุคลากรให้ดีขึ้นนั้น ผู้นำจะต้องยอมรับในปรัชญาการพัฒนาว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของส่วนรวมในองค์กร

นิตยา สุวรรณศรี และคณะ (2554) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมคือความร่วมมือของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของการทำงานร่วมกันคิด การร่วมกันวางแผน การร่วมดำเนินงาน ปฏิบัติการร่วมมือ การพบปัญหา หรือเผชิญอุปสรรค พร้อมทั้งแก้ไขให้ลุล่วง การร่วมมือกันพบความสำเร็จ และการร่วมกันชื่นชมยินดีภาคภูมิใจความสำเร็จ เช่นเดียวกับที่ Mary

Law & Other (2007) ได้กล่าวถึงการพัฒนาเด็กการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งทั้งด้านสุขภาพเด็ก การเป็นอยู่ที่ดี เด็กที่เรียนรู้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจะสามารถสื่อสาร สร้างมิตรภาพ และสามารถพัฒนาทักษะ และสมรรถภาพโดยผ่านการมีส่วนร่วมของบ้านและชุมชน

ลลิตา ปวะบุตร (2555) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ สนับสนุนตัดสินใจกำหนดการวางแผนอย่างมีระบบ กำหนดนโยบาย มีการติดตามผลและประเมินผลร่วมกันนำผลการปฏิบัติไปปรับปรุงพัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไป

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการหรือขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหารตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงานการร่วมแสดงทัศนะความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทางการแก้ไขปัญหาการร่วมในกระบวนการตัดสินใจการร่วมในการดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2550, อ้างถึงใน วีรศักดิ์ อรุณวิภาดา, 2559) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือ อทางอ้อมหรือ อการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจการปรับปรุงสภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกิจกรรมหรือโครงการในชุมชน ไม่ว่าจะโดยทางตรงและทางอ้อม ตั้งแต่กระบวนการวางแผน ตัดสินใจ การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาาร่วมกันด้วยความเต็มใจ และพร้อมรับผลประโยชน์ร่วมกัน

5.2 ลักษณะการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphof (1980) อธิบายถึงลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) คือการกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ โดยประชากรที่เกี่ยวข้องการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น ช่วงดำเนินการวางแผนและช่วงการปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) คือการที่ประชาชนร่วมดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร การประสานงาน การประสานความร่วมมือ และการขอความ

ช่วยเหลือ

3) การมีส่วนร่วมเพื่อรับผลประโยชน์ (Benefits) คือการกระจายผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของการดำเนินงาน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) คือ ความเห็นความชอบและความคาดหวังเพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

World Health Organization (1981) ได้เสนอว่าขั้นตอนที่สมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1) การวางแผน ในส่วนนี้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามประเมินผลและประการสำคัญ คือ การตัดสินใจ

2) การดำเนินกิจกรรม ในส่วนนี้ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมการเงินและการบริหาร

3) การใช้ประโยชน์ เป็นส่วนที่ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในส่วนนี้ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการการติดตามผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผล

รวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

จิณฉัตร ปะโคทัง (2549) ได้เสนอแนะถึงลักษณะการมีส่วนร่วมมีประเด็นสำคัญ 10 ประการ คือ

1) ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้มีผู้มีส่วนได้ - เสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ หรือหากคณะผู้บริหารเห็นว่าเหมาะสมก็ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องด้วยจริงๆ เท่านั้นก็ได้

2) การมีส่วนร่วมนั้น มีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดย

2.1 ทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมมากก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นมาก ให้องค์การทางสังคมก่อตัวขึ้น

2.2 ทางด้านคุณภาพ ควรให้มีส่วนร่วม มิติที่จะขัดขวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล หรือความเป็นนายเป็นบ่าวกัน ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกัน จึงจะถือว่าคุณภาพดี

3) จะให้มีการมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง (An End) หรือจะให้เป็นแนวทาง คือจะให้เพียงบุคคลต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องก็พอใจคิดว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่างแล้วหรือจะพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำให้ดีโดยตอบให้ได้ว่า “หลังจากการมีส่วนร่วมแล้วจะมีอะไรดีขึ้นอะไรควรจะเกิดขึ้นอีกบ้าง” อันเป็นการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งทำให้เกิดความสำเร็จยิ่งขึ้น

4) การมีส่วนร่วมนี้ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้ เช่น เวลาเกิดภัยพิบัติคนทุกคนช่วยเมื่อหมดภัยแล้วก็แยกกันกลับไปเช่นเดิม แต่ถ้าตั้งองค์การประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาภัยพิบัติต่าง ๆ ในพื้นที่กว้างขวางขึ้นอาจต้องการตัวแทนประชาชนมีส่วนร่วมในเวลาที่ยาวนานขึ้นและอาจใช้วิธีการมีจุดหมายข้างแจ้งเรื่องไปยังประชาชนทั่วไปก็ได้

5) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและการศึกษา ซึ่งหากเกิดขึ้นได้คือให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไปด้วย จะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคมไปในขณะเดียวกันหลายโอกาสต้องเกิดความพร้อมในแต่ละเรื่องต้องใช้เวลารอคอยบางอย่างเช่นกัน

6) สถานการณ์มีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่เข้มข้นมิใช่เกิดขึ้นจากการออกคำสั่งแต่จะต้องสร้างขึ้นเองจะให้ผู้สั่งว่ามารวมกันให้เต็มที่แล้วคนมารวมคงไม่ค่อยเกิดขึ้นได้การมีส่วนร่วมต้องใช้ความพยายามให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกิดแนวคิดประชาสังคมมีจิตสำนึกสาธารณะ เคารพความหลากหลายทางความคิดเพราะทำให้มุมมองกว้างขึ้นและเกิดความรอบคอบขึ้นจนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน

7) มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณาเพื่อวางแผนดำเนินการให้เหมาะสมว่าจะให้บุคคลกลุ่มใดเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดและโดยวิธีใด โดยคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมนี้ควรมีตัวแทนผู้

ได้รับผลกระทบในงานมากพอควรและให้มีความหลากหลายมากพอ

8) การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วมจะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้น การมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหาทำให้เมื่อเห็นปัญหาแล้วจะนำความมุ่งมั่นที่จะคิดหาทางแก้ไขด้วยกันและร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ได้จะทำให้เป็นบทเรียนที่จะแก้ปัญหาตนเองต่อไปได้

9) คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคนคล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น แต่คนในชุมชนหนึ่งๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกันมีค่านิยมร่วมกัน

10) ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปนอารมณ์ขันประกอบไปบ้าง เพราะในสังคมไทยการมีอารมณ์ขันจะช่วยให้บรรยากาศมีส่วนร่วมเกิดขึ้น ดังนั้นในการประชุมถ้าใช้อารมณ์ขันดนตรี เกมส์ กีฬา เข้าร่วมด้วยจะสร้างอารมณ์การมีส่วนร่วมให้เพิ่มมากขึ้นได้

Shadid (1982, อ้างถึงใน ปริญญา จันทะความ, 2561) เสนอแนะว่าแนวคิดเรื่องขั้นตอนหรือการมีส่วนร่วมที่เป็นแนวคิดที่เป็นระบบมากที่สุด มีดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการแรกที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงการดำเนินแผนงานและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนขององค์ประกอบในการดำเนินงานโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครทำประโยชน์ให้กับโครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมถึงผลประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งอาจเป็นประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (View) ความชอบ (Performance) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

Arnstein (1978, อ้างถึงใน ปริญญา จันทะความ, 2561) ได้เสนอความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันได (Participation Ladder) 8 ขั้น ดังนี้ 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

- 1) ขั้นถูกจัดกระทำ (Manipulation)
- 2) ขั้นบำบัดรักษา (Therapy)
- 3) ขั้นรับฟังข่าวสาร (Informing)

- 4) ขั้นที่ปรึกษา (Consultation)
- 5) ขั้นปลอบใจ (Placation)
- 6) ขั้นเป็นหุ้นส่วน (Partnership)
- 7) ขั้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน (Delegated Power)
- 8) ขั้นควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

ขั้น 6 – 8 การมีส่วนร่วมระดับอำนาจเป็นของประชาชน (Degree of Citizen Power)

ขั้น 3 – 5 การมีส่วนร่วมระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism or Participation)

ขั้น 1 - 2 การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม (Pseudo – participation or Non – Participation)

บันไดของลักษณะการมีส่วนร่วม บันไดขั้นที่ 1-2 รวมเรียกว่า ขั้นการมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วมหมายถึง ประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

บันไดขั้นที่ 3-5 รวมเรียกว่า ขั้นการมีส่วนร่วมระดับพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน หมายถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนผู้มีอำนาจเต็มสงวนเอาไว้แต่ก็นับว่ายังดีกว่าขั้นที่ 1-2

บันไดขั้นที่ 6-8 รวมเรียกว่า ขั้นการมีส่วนร่วมระดับอำนาจของประชาชนซึ่งเป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากโดยพัฒนาจากขั้นที่ 6, 7 จนถึงขั้นที่ 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชนเป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชนโดยตรงหรือผ่านตัวแทน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551, อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการรวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังข้อมูลกับผู้ที่มีส่วนได้และส่วนของโครงการ การประชาคมนั้นจะต้องมีคณะกรรมการจัดประชุมและต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

สรุปได้ว่า ลักษณะหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการรับข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมประชุม การมีส่วนร่วมทางกฎหมาย ทุกลักษณะที่กล่าวมาการมีส่วนร่วมเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ

5.3 ปัจจัยของการมีส่วนร่วม

สายสุนีย์ ปวุฒินันท์ (2541) สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำกิจกรรม ดังนี้

1. ลักษณะของบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ ในทำงาน รายได้ต่อปี
2. การได้รับข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ของการได้รับข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร
3. ความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ
4. ทศนคติ ความเชื่อที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ

ทรงพล ตุ่มทอง (2542) กล่าวสรุป ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมว่า ส่วนใหญ่มาจากความผูกพันในชุมชน การต้องการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนตนเอง และแรงจูงใจจากผู้นำชุมชนหรืออื่น ๆ ซึ่ง

สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อชุมชนของตนเอง การทำงานเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญ คือ

1. การมีส่วนร่วมนั้น ต้องเกิดจากความเต็มใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาในเรื่องนั้น ๆ
2. กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ/อิสรภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่

อภิชา น้อมศิริ (2552) ได้กล่าวถึงปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 3 ด้าน คือ

1) ปัจจัยด้านภาครัฐ ระบบการทำงานของภาครัฐทั้งทางด้านนโยบาย มาตรฐานและด้านการปฏิบัติต้องเอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

2) ปัจจัยด้านประชาชน ประชาชนต้องมีสำนึกต่อปัญหา มีสำนึกต่อความสามารถ และภูมิปัญญาในการจัดการปัญหา ซึ่งเป็นผลประโยชน์มาจากประสบการณ์และการเรียนรู้ รวมทั้งมี การสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่ม องค์กร เครือข่าย และประชาคม

3) ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา ต้องมีบทบาทกระตุ้น ส่งเสริมเอื้ออำนวย กระบวนการพัฒนา สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากร ตลอดจนร่วมเรียนรู้จากชุมชนด้วย

สรุปได้ว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วม มีทั้งลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ปัจจัยที่ได้แรงผลักดันจากบุคคลอื่น ได้แก่ ความเคารพนับถือ มียศมีตำแหน่ง และปัจจัยจากภาครัฐหรือหน่วยงานที่ส่งเสริมการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, อ้างถึงใน ธนจิรา พวงผกา, 2559) ได้กล่าวถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1) ความศรัทธาที่มีผลต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ และเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งที่บางครั้งอาจจะยังไม่มีศรัทธา หรือความเข้าใจอย่างเต็มที่ที่จะกระทำ ซึ่งนับเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไม่สมัครใจ หรือไม่ได้นับเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

3) อำนาจบังคับ ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้เข้ามามีส่วนร่วมกระทำต่าง ๆ

5.4 ประเภทการมีส่วนร่วม

สิริพัฒน์ ลาภจิตร (2550) กล่าวว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

- 1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ
- 2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน
- 3) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาส (Open Participation) เป็นการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงาน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการมักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เพื่อให้บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมทั้งเสนอแนะ แก้ไขปัญหาและอุปสรรค

2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ

ผู้วิจัยสรุปว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือโครงการ ตั้งแต่กระบวนการวางแผน ตัดสินใจ การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหา ร่วมกัน และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโครงการนั้น ๆ ได้แก่ 4 แบบ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมเพื่อรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยโครงการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน และเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง อาจรวมถึงการกระจายรายได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมชุมชน โดยศึกษาเพื่อให้อบรมคนกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา และให้ครอบคลุมกับการสร้างแนวคำถามสำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม รวมถึงการอภิปรายผล

6. ข้อมูลชาติพันธุ์ลาวครั้ง ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง

ประวัติความเป็นมา

ลาวคั่ง หรือลาวครั้ง ในเขตภาคกลางนั้น มีหลักฐานประวัติความเป็นมา พบว่าบรรพบุรุษได้อพยพมาจากอาณาจักรเวียงจันทน์ และหลวงพระบางพร้อมกับลาวกลุ่มอื่น ๆ ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยด้วยเหตุผลที่ทางการเมืองและเป็นเชลยศึกยามสงคราม อาศัยอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย จากการสันนิษฐานลาวครั้งเป็นชื่อของภาษาและกลุ่มผู้มีเชื้อสาย ลาวกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในภาคกลางของประเทศไทยเช่นในจังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดอุทัยธานี ฯลฯ ลาวครั้งมักจะเรียกตนเองว่า "ลาวซี้ครั้ง" หรือ "ลาวคั่ง" ความหมายของคำว่า "ลาวครั้ง" ยังไม่ทราบความหมายที่แน่ชัดบางท่านสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า "ภูซัง" ซึ่งเป็นชื่อของภูเขาที่มีลักษณะคล้ายระฆังอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองหลวงพระบางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อันเป็นถิ่นฐานเดิมของลาวครั้ง หรืออาจเป็นชื่อกลุ่มของตนเองมาตั้งแต่โบราณว่า ลาวครั้ง เป็นการเรียกตามชื่อของครั้งที่นิยมนำมาใช้ย้อมสีผ้าให้เป็นสีแดง เพื่อใช้ในการทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม เอกลักษณะเฉพาะตัวของชาวลาวครั้งที่สามารถแบ่งแยกได้ทันทีที่พบคือ ภาษาพูด ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่มีเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง ชาวลาวครั้งมักเรียกตัวเองตามสำเนียงภาษาท้องถิ่นว่า "ลาวซี้คั่ง" หรือ "ลาวคั่ง"

ชาวลาวครั้งมีการเคลื่อนย้ายถิ่นกันอยู่หลายครั้ง นอกจากนี้กลุ่มชาวลาวครั้งยังได้อพยพเคลื่อนย้ายครอบครัวไปยังพื้นที่ใกล้เคียง เช่น กลุ่มลาวจากบ้านเก่าคำเวียง (ขามเรียง, คำเดื่อน) ในเขต อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และลาวครั้งใน อำเภอสองพี่น้อง ก็อพยพโยกย้ายไปบุกเบิกที่ทำกินใหม่ ในเขตพื้นที่บ้านทุ่งตาเปรี้ยว อำเภอบรรพตพิสัย และ อำเภอลำลูกกา จังหวัดพิจิตร บ้านเกาะน้อยตะวันออก อำเภอสรีษัณาลัย จังหวัดสุโขทัย บ้านไค้วิไล อำเภอลองขลุ้ง จังหวัดกำแพงเพชร อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอวัดสิงห์ จังหวัด ชัยนาท อำเภอบ้านไร่ อำเภอกั๊กพัน จังหวัดอุทัยธานี บ้านทุ่งมะกรูด บ้านโพรงมะเดื่อ และ บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

นอกจากนั้น ยังมีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ได้แก่ประเพณียถง ปัจจุบันคือประเพณีแห่ธงสงกรานต์ ที่ยังยึดถือและสืบทอดปฏิบัติกันมาโดยจัดขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี ชาวลาวครั้งมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก การนับถือผีของชาวลาวครั้งเป็นการถือผีตามบรรพบุรุษ 2 ฝ่าย คือ ผีเจ้านาย และ ผีเทวดา การนับถือผีนี้มีอิทธิพลต่อชาวลาวครั้งมากในแง่ของการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการประกอบพิธีกรรมหรือการการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน ก็จะต้องไปข้องเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ หากจะมีงานพิธีใดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับชีวิต ชาวลาวครั้งจะทำการบอกกล่าวผีของตนให้ทราบ ในการติดต่อกับวิญญาณ

ตลอดจนพิธีกรรมการเลี้ยงผีต่างๆ จะเป็นหน้าที่ของ "คนต้น" หากเป็นผีฝ่ายเทวดา ซึ่งตำแหน่ง "คนต้น" นี้จะเป็นตำแหน่งที่สืบทอดทางสายโลหิต ส่วนผู้ที่ติดต่อกับวิญญาณของผีฝ่ายเจ้านายคือ "กวน" ชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือ "คนต้น" และ "กวน" เป็นอันมาก

การประกอบอาชีพ ชาวลาวครั้งมีอาชีพทำการเกษตรกรรม โดยปีหนึ่งจะทำนาข้าว 2 ครั้ง ปัจจุบันน้ำอุดมสมบูรณ์จึงทำได้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้มีการทำสวนผัก เช่น ผักกาดหอม ผักกวางตุ้ง ผักคะน้า ผักชี ต้นหอม ฯลฯ และเลี้ยงสัตว์จำพวกวัวและหมู มีชาวลาวครึ่งบางส่วนที่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ ว่างเว้นจากงานประจำชาวลาวครึ่งยังงานฝีมือศิลปหัตถกรรมผ้าทอลาวครั้ง ชาวลาวครั้งผูกพันกับการทอมาช้านาน มีความหลากหลายในเรื่องลวดลายและเทคนิควิธีการทอ เพราะมีทั้งฝ้ายและไหมที่เป็นองค์ประกอบของการทอ เทคนิคที่ใช้มีทั้งการจกและมัดหมี่ ผ้าที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวลาวครั้งก็คือผ้าชิ้นมัดหมี่ต่อตีนจก ผ้าชิ้นชนิดนี้ตัวตีนชิ้นจกทอด้วยเส้นไหม ซึ่งผ่านการมัดให้เป็นลวดลายแล้วทอสลักกับการขีดซึ่งเป็นลายเส้นตั้ง จากนั้นต่อด้วยตีนจกซึ่งทอด้วยฝ้าย ส่วนใหญ่นิยมทำพื้นเป็นสีแดง และทำลวดลายทรงเรขาคณิตซึ่งจะไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ผ้าชิ้นตีนจกแดงนี้บางครั้งก็มีการทอตัวชิ้นเป็นผ้าไหมมัดหมี่ล้วนไม่สลักกับขีดก็ได้ ส่วนชิ้นอีกประเภทหนึ่งคือชิ้นดอกดาว ชิ้นดอกดาวนี้นิยมทอสีพื้นด้วยสีเข้มแล้วจกลายสีเหลี่ยมเล็กๆ ด้วยโทนสีที่อ่อนเข้มสองถึงสามสี เป็นการลอกเลียนแบบท้องฟ้าในยามค่ำคืนที่เต็มไปด้วยดวงดาวระยิบระยับอยู่เต็มท้องฟ้า นอกจากผ้าชิ้นแล้ว ชาวลาวครั้งยังนิยมทอผ้าห่ม ซึ่งมักทอเป็นผืนใหญ่มีลายท้องฟ้า และลายเชิงชาย มักจะใช้สีที่ตัดกันมีสีอื่นแซมประปราย

ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ประกอบไปด้วยกลุ่มชนจากหลายชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาติพันธุ์ลาวครั้ง ไทยทรงดำ และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งหมู่บ้านทุ่งสีหลงนี้ได้มี ปู่เฒ่า กวนตา เป็นผู้นำกลุ่มลาวครั้งส่วนหนึ่ง มาสร้างบ้านแปลงเมืองและตั้งศาลเจ้านายไว้สักการบูชา ซึ่งเป็นเจ้านายจากเมืองหลวงพระบางล้านช้าง และแม่ทัพนายกอง ที่คุ้มครองคนลาวครั้งให้มีชีวิตรอดมายังสยามประเทศ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นท้องทุ่ง มีหนองน้ำ ลำคลอง เหมาะแก่การทำมาหากิน ทำให้ชาวลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงได้อยู่ดีกินดี และร่วมกันสร้างวัดทุ่งสีหลงขึ้นมาเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตามคติความเชื่อ ของคนลาวครั้งและคนไทย โดยทั่วไป ในชุมชนบ้านทุ่งสีหลงจะมีหมู่บ้านทั้งหมด 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 13 มีครัวเรือนทั้งหมดประมาณ 590 ครัวเรือน สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยคนลาวครั้งนิยมสร้างที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้ ๆ กันในหมู่บ้านจะเป็นญาติกันทั้งหมด อาชีพและการทำมาหากิน ลาวครั้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงวัว ช่วงว่างเว้นจากทำนาทำไร่ก็จักสาน ส่วนทอผ้านับว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของลาวครั้ง คือ การทอผ้าที่งดงาม การใช้สีจากธรรมชาติ เช่น สีเหลืองจากขมิ้น สีดำจากมะเกลือผสมเทาหรือตะไคร่น้ำ สีครามจากต้นครามผสมปูนกินหมาก และสีแดงจากครั่ง ด้านดนตรีและการแสดงพื้นบ้านมักจะทำกันในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น แห่นาค ฉลองวันเลี้ยงปี

เจ้าพ่อ (เจ้านาย) แห่งในวันสงกรานต์ ด้านศาสนาและความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนลาวครั้ง ได้แก่ การแห่ธง การต่อชะตาหมู่บ้าน โดยทั้งหมดถือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งและเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณวีร์ บุญคุ้ม, วิสูตร โปธิ์เงิน และพจนนา บุญคุ้ม (2558) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1. ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีทั้ง 3 แห่งคือ วัดพระรูปและพระพุทธรูปไม้ วัดหน่อพุทธางกูร และหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีที่ตั้งใกล้กับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติสำคัญคือแม่น้ำท่าจีนและคลองธรรมชาติ 2. เส้นทางท่องเที่ยวพบว่าเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยวหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยวัดพระลูกวัดหน่อพุทธางกูรเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวเริ่มเดินทางจากหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยในตอนเช้าใช้เวลาท่องเที่ยวประมาณครึ่งวันแล้วเดินทางต่อไปยังวัดหน่อพุทธางกูรในตอนบ่าย ซึ่งวัดนี้อยู่ ณ จุดกึ่งกลางของเส้นทางท่องเที่ยว 9 วัด 2) เส้นทางท่องเที่ยววัดพระรูปและพระพุทธรูปไม้วัดหน่อพุทธางกูรตลาดสามชุกเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวสามารถเริ่มต้นจากวัดพระรูปแล้วพระพุทธรูปไม้แล้วเดินทางต่อไปยังวัดหน่อพุทธางกูรซึ่งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวแก้ววัดใช้เวลาท่องเที่ยวประมาณครึ่งวัน 3) เส้นทางดอนเจดีย์ – ด่านช้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เริ่มจากพระบรมราชานุสาวรีย์ดอนเจดีย์แล้วเดินทางไปเที่ยวชมธรรมชาติที่สวยงามที่สวยงามแห่งชาติพุเตยซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินป่าศึกษาธรรมชาติหรือปั่นจักรยานเสือภูเขาได้

สรารวรรณ เรื่องกัลปวงค์ และอรรรณพ เรื่องกัลปวงค์ (2558) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากคือด้านเศรษฐกิจรองลงมาคือด้านสังคมและด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ 2) ปัจจัยภาวะผู้นำในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากคือการค้าถึงความจำเป็นปัจเจกบุคคลรองลงมาคือด้านการสร้างแรงบันดาลใจและด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 3) จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่าอยู่ในระดับมากคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ดอำเภopakเกร็ดจังหวัด

นนทบุรีได้แก่ด้านการสร้างแรงบันดาลใจด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการกระตุ้นทางปัญญาโดยปัจจัยทั้งสามด้านอธิบายการแปลงของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ดอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรีได้ร้อยละ 69.1

ไพฑูรย์ อินตะขัน, จารุวรรณ ลิ้มปีไพบูลย์, กาญจนา คุมา, นุสรุา แสงอร่าม และกาญจนา รัตนธีรวิเชียร (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลวิจัยพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนและหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชน ส่วนการดำเนินงานโครงการวิจัยของนักวิชาการและนักวิจัยในสถาบันการศึกษาต้องมีการบูรณาการงานวิจัยสู่การเรียนการสอนและการบริการวิชาการสู่สังคมเพื่อเป็นการขยายผลและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนำไปสู่การใช้ประโยชน์นอกจากนั้นการพัฒนานักวิจัยให้ผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ การสร้างทีมจัดการงานวิจัย และการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยในระดับคณะให้เห็นเป็นรูปธรรมก็เป็นภารกิจที่สำคัญที่สถาบันการศึกษาต้องให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างเร่งด่วน จึงเป็นภารกิจใหม่ของคณะวิทยาการจัดการในการวางระบบกลไก สร้างทีมงานและกระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยของคณะให้เกิดขึ้นให้ได้ โดยคณะได้ผนวกความต้องการในการวางระบบการบริหารจัดการงานวิจัยของคณะเข้ากับโครงการวิจัยนี้และผลักดันจนเกิดการจัดตั้งหน่วยบริหารจัดการงานวิจัยของคณะที่มีโครงสร้างการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีกระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยอย่างเป็นระบบตลอดจนมีทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานด้านการวิจัยและบริการวิชาการในระดับคณะและนำเสนอข้อมูลให้กับผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

ศุภชัย ไกรตะนะ (2559) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนกรณีศึกษาชุมชนบางน้อยอำเภอบางคนทีจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่าชุมชนบางน้อยมีศักยภาพและความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งมีจุดเด่นในด้านของพื้นที่ตามการรับรู้ของชุมชนดังนี้หนึ่งชุมชนบางน้อยมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสองชุมชนบางน้อยมีทัศนียภาพสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์สามชุมชนบางน้อยมีการจัดการโดยชุมชนอย่างแท้จริงทำให้สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นอิสระ ดังนี้ พบว่าแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบางน้อยคือนำเอาศักยภาพและความพร้อมในชุมชนมาใช้เป็นฉากหลังในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยมีสามแนวทางคือ 1) เรียนรู้วิถีชีวิตชาวบางน้อย 2) ตามรอยเรือเก่าบางน้อย 3) ชิมอาหารพื้นถิ่น ร่วมประเพณีชุมชน

รุ่งนภา อินภูวา และนันทวรรณ นวลลักษณ์ (2559) ด้านศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดนครพนม ผลวิจัยพบว่า ดังนี้

1) ด้านการบริหารจัดการพบว่าบทบาทการมีส่วนร่วมด้านการไปหาจัดการโดยภาพรวมคือการเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการจัดอบรมให้ความรู้กับชุมชนด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่มีส่วนร่วมการบริหารจัดการร้านค้าจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของที่ระลึกสินค้า 3) ด้านการดำเนินงานและการปฏิบัติพบว่ามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้เช่นมีการแต่งกายชุดพื้นเมืองเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การละเล่นพื้นเมือง การพ่อนรำ เล่นดนตรี 4) ด้านการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไขพบว่ามีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวมีการจัดหาจัดจ้างเพื่อดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยวมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาความสะอาดบริเวณหน้าวัดและจัดระเบียบร้านค้าต่าง ๆ ให้อยู่ในบริเวณเดียวกันอย่างเป็นระเบียบสวยงาม 5) ด้านการคมนาคมมีส่วนร่วมในการแนะนำการคมนาคมที่สะดวกสบายปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวมีการจัดมัคคุเทศก์ให้คำแนะนำเส้นทางสถานที่ท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดรถรับส่งรับจ้างไปยังสถานที่ท่องเที่ยว 6) ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวเช่นมีร้านขายสินค้า OTOP มีการจัดแสดงสินค้ามีส่วนร่วมในการจัดระเบียบร้านค้ามีส่วนร่วมในการควบคุมราคาสินค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อถือมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ชาวบ้านผลิตสินค้าพื้นเมืองจัดจำหน่ายสร้างรายได้ในครัวเรือน

ปัทมทิฎา สิงห์คราม (2559) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดประมงท่าเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อยอำเภอมะนังจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่าผลการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดประมงท่าเรือพลีตำบลบางปลาสร้อยอำเภอมะนังจังหวัดชลบุรีโดยรวมและรายได้พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยมีความต้องการด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยด้านการตลาดซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากันรองลงมาคือด้านโครงสร้างพื้นฐานและด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามลำดับ

ชฎิล มาตรา (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระบรมธาตุนาคนูน อำเภอนาคนูน จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาพระบรมธาตุนาคนูน อำเภอนาคนูน จังหวัดมหาสารคามอยู่ในระดับดี โดยมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้ได้รับความนิยมโดยเฉพาะพระบรมธาตุนาคนูน 2) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวพระบรมธาตุนาคนูน ส่วนใหญ่อยู่ภายในจังหวัดมหาสารคาม (ร้อยละ 64.99) ส่วนต่างจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 35.01 3) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาพระบรมธาตุนาคนูน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ด้านการรองรับด้านการท่องเที่ยวและด้านบริหารจัดการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน 4) แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระบรมธาตุนาคนูน ควรมีการให้

ความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวใน ทุกด้าน ให้มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกันอย่างถูกต้องเหมาะสม และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระบรมธาตุนาคนู

เสริมศิริ นิลดำ และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามรอย ชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย พบว่า พื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงรายที่สามารถ เชื่อมโยงพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยว มีจำนวน 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน และอำเภอ แม่สาย ประกอบด้วย 6 ชาติพันธุ์ ได้แก่ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่หรือมุเซอ 2) กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าหรือ อีก้อ 3) กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยนหรือเย้า 4) กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าลีซูหรือลีซอ 5) กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่า กะเหรี่ยงหรือปกากะญอ 6) กลุ่มชาติพันธุ์ม้งหรือแม้ว และพบว่ามี 28 จุดที่สามารถพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ได้ ซึ่งแบ่งได้เป็นเส้นทางสายสำคัญ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางที่ 1 ธรรมชาติ ตามรอยชาติพันธุ์ เส้นทางที่ 2 วิถีชีวิตกับชนเผ่าชาติพันธุ์ และเส้นทางที่ 3 เยือนยลหลากชาติพันธุ์ สีสันดอยตุง

ชวติ โกศล (2561) ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขต พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่นทำให้เกิด พลังของกิจกรรมทางด้านการเมืองในการต่อรองใช้พลังของการรวมตัวของชาติพันธุ์ขับเคลื่อน นโยบายต่าง ๆ ของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ในทางเศรษฐกิจได้ต่อยอดที่มาจากทุน ทางสังคมและกำหนดขอบเขตนำพื้นที่ทางวัฒนธรรมมาร่วมกลุ่มโดยมีเป้าหมายนำวัฒนธรรมมาเป็น แนวทางพัฒนาเป็นพื้นฐานต่อยอดในเรื่องสังคมคือการสร้างความเข้มแข็งความอบอุ่นสร้าง ความสามัคคีในชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอมเป็นการสร้างรายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลัก และเสริมซึ่งนำวัฒนธรรมไปผนวกกับเรื่องเศรษฐกิจสร้างให้เป็นเมืองของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีการวางแผนบริหารจัดการโดยอาศัย “วัฒนธรรมรากฐาน”

อักรินทร์ อังกรวงษ์วัฒนา (2561) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่าง ยั่งยืน โดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบททางสังคมและ วัฒนธรรมล้านนา ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทุนทางสังคมหรือทุนภูมิปัญญาที่มี อยู่ในวิถีชีวิตของชาวล้านนา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ล้านนา มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ส่งเสริมสืบสานเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมมีความโดดเด่นและ ทรงคุณค่า สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น 2) สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจากระบบเสรีนิยมเป็นระบบเสรีนิยมใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนาได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูและการพัฒนา ผ่านกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเพิ่มประสิทธิภาพ และการพัฒนาขีด

ความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนามีศักยภาพอันส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้

พนิตสุภา ธรรมประมวล และกาสัก เตชะชั้นหมาก (2561) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. ทุนทางวัฒนธรรมลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ได้แก่ 1) มีพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ 2) ภาษาลาวแง้ว 3) อาชีพหลักของลาวแง้ว 4) ประเพณีชาวลาวแง้วอันทรงคุณค่า 5) วิถีชีวิต และ 6) อาหารพื้นบ้าน 2. ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน มีโอกาสและความแข็งแกร่งทางธุรกิจการท่องเที่ยว 3. สามารถพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี โดยใช้ 4 กลยุทธ์ คือ 1) การพัฒนาส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้ว ตำบลทองเอน 2) การพัฒนาการบุคลากรผู้ให้ความรู้ในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้ว 3) การพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน และ 4) การอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนลาวแง้ว 4. สามารถจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ได้ 3 แผน คือ 1) สำหรับกลุ่มเยาวชน “เที่ยวบ้านไทย-ลาวแง้วทองเอนกันเด้อ” 2) สำหรับบุคคลทั่วไป “ทริปเที่ยวทองเอนอินเทรนจริงเธอ” และ 3) สำหรับผู้สูงอายุ “เที่ยวทองเอนสุดสุดฟิน”

ศิวธิดา ภูมिवรรณีย์ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ชี้ให้เห็นว่า จังหวัดนครพนมมีความได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งและการเข้าถึงสะดวก รวมถึงมีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลาย มีวัฒนธรรมและ 8 ชชาติพันธุ์ชนเผ่า 2 เชื้อชาติที่โดดเด่นผู้คนพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว ภาครัฐก็สามารถบูรณาการร่วมกันได้เป็นอย่างดี แม้ภาคเอกชนและผู้นำชุมชนในบางพื้นที่ยังต้องทำความเข้าใจเพื่อให้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาต่อไปให้ดีขึ้น เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเส้นทางรอง สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว อาทิเช่น ป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกทาง พื้นที่บริการฟรีไวไฟ (Wi-fi) รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และในด้านของฝากของที่ระลึกก็ยังคงขาดเอกลักษณ์เฉพาะ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาเอกลักษณ์ให้เด่นชัดกว่านี้จากผลของการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์การตลาด เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม ที่มีองค์ประกอบ 7P's ได้แก่ Product คือ มีวัฒนธรรมโดดเด่นและหลากหลาย Price คือ ราคาไม่แพงและคุ้มค่า Place คือ เข้าถึงง่าย สะดวก และรวดเร็ว Promotion คือ การส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง People คือ การพัฒนาบุคลากร

การท่องเที่ยวและการบริการ และ Physical evidence and presentation คือ การบริหารจัดการพื้นที่ พัฒนาเส้นทางรอง และเส้นทางเชื่อมโยง

ฉันทชนก ปะวะละ, นุจรี ใจประนบ และทงศักดิ์ ปัดสินธุ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า บริบทของชุมชนด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร อาชีพเสริมได้แก่ ปลูกมันสำปะหลังอ้อยข้าวโพดมีการรวมกลุ่มเช่นกลุ่มทอผ้าไหมกลุ่มทอเสื่อชุมชนมีสภาพปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจด้านสังคมด้านการศึกษาศาสนาวัฒนธรรมประเพณีด้านสาธารณสุขด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจึงมีการนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกับสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจผลการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลหนองเม็กระดับครัวเรือนมีการศึกษาดูงานเรื่องการปลูกผักสวนครัวการผลิตปุ๋ยชีวภาพการผลิตเตาชีวมวลเพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้กับชาวบ้านและเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นระดับชุมชนได้ดำเนินการจัดโครงการอบรมบัญชีครัวเรือนให้กับประชาชนเพื่อบริหารจัดการทางการเงินของตนเองระดับท้องถิ่นมีการบูรณาการระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลมีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “ ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง มิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ” เป็นการศึกษาโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีปรากฏการณ์วิทยา และใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ให้ได้มากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้วางโครงสร้างและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. จริยธรรมในการวิจัย

1. การเลือกพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาเรื่อง การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selection) ด้วยการเลือกพื้นที่บริเวณตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนลาวครั้ง เป็นชุมชนที่ยังใช้วิถีเรียบง่าย มีระบบเป็นเครือญาติ พื้นน้อม มีประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นของชุมชน มีอัตลักษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ

1. ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม 6 คน
2. ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนที่อยู่ในชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม 12 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวผู้วิจัย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมทางด้าน ร่างกายความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ และความพร้อมของแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

2.2 สมุดบันทึก ปากกา เพื่อจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต

2.3 กล้องถ่ายภาพ เพื่อบันทึกภาพและกิจกรรมต่าง ๆ

2.4 เครื่องบันทึกเสียง ไอแพด โทรศัพท์ เพื่อช่วยในการนำเสนอข้อมูลของผู้วิจัยให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ก่อนสัมภาษณ์ ผู้วิจัยต้องขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน

2.5 กำหนดแนวคำถาม แนวสัมภาษณ์เกี่ยวกับ สภาพทั่วไปของชุมชน วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม การแต่งการ ความเชื่อ อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ด้านทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจชุมชน

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แนวคำถามในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการจากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัย สอบถามได้จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการสร้างแนวคำถาม

3.2 กำหนดหัวข้อประเด็นหลักและประเด็นย่อยของแนวคำถาม เพื่อให้แนวคำถามมีเนื้อหารายละเอียดครบและครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

3.3 เขียนและพัฒนาข้อคำถาม โดยนำข้อคำถามที่เขียนขึ้นมาและนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสม สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษาก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิดแบบกึ่งทางการ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถให้คำตอบได้อย่างละเอียดตามที่ตนต้องการ ซึ่งแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นเรื่องทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การศึกษาเอกสาร เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารวิชาการ รายงาน การวิจัย หนังสือ ตลอดจนข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

4.2 การสังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยวิธีการพูดคุยกับผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตเชิงสำรวจ สภาพทั่วไป เพื่อหาหลักฐาน หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยจัดบันทึกปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการวิจัยในทุกด้าน เช่น สภาพทั่วไปของชุมชน วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม การแต่งการ ความเชื่อ อัตลักษณ์และเอกลักษณ์

4.3 การสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบทางการ โดยการสร้างแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งข้อความทุกข้อสามารถยืดหยุ่นได้ไม่กำหนดตายตัว โดยในการสัมภาษณ์ใช้การซักถาม พูดคุยสนทนาแบบเป็นกันเองให้มากที่สุด เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกิดความกังวลใจในการตอบคำถาม ซึ่งอาจมีผลต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล การซักถามในประเด็นต่าง ๆ อาจมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ซักถามพูดคุยเพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกที่เข้าถึงความเป็นจริงมากที่สุด

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้ทำวิจัยเลือกการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภาพค์ จันทวานิช, 2553) โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากหลายแหล่งนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ โดยมีการตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) ในเรื่องเวลา สถานที่ และบุคคล การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการตรวจสอบในด้านข้อมูลมีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร กรณีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความขัดแย้งไม่ตรงกันกับข้อมูลที่ได้จากผู้สัมภาษณ์คนใดคนหนึ่ง ผู้วิจัยนำคำถามเดิมสอบถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งโดยเปลี่ยนเวลา สถานที่ที่ต่างกัน เพื่อให้สัมภาษณ์ตอบคำถามอีกครั้ง เป็นการยืนยันและหาข้อสรุปข้อมูลนั้นให้เกิดความชัดเจน การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยการอ้างอิงทฤษฎีต่าง ๆ นั้น ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าเป็นข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันแสดงว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง และการตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) ตรวจสอบการเก็บข้อมูลวิธีที่ต่างกัน แล้วได้ผลเหมือนเดิม เช่น วิธีการสังเกต การใช้เอกสาร การสัมภาษณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกต โดยนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระที่สำคัญที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลในวิธีต่าง ๆ ทั้งจากเอกสารและภาคสนาม เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน แล้วนำความรู้มาเขียนเรียบเรียง ในรูปแบบพรรณนา (Description) อธิบายลักษณะปรากฏการณ์ที่ได้ศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง และครอบคลุมประเด็นในการศึกษาที่กำหนด ตามแนวคิดและทฤษฎี คือ แนวคิดทุนทาง วัฒนธรรม ทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน และทฤษฎีการมีส่วนร่วม ซึ่งการดำเนินงานในข้อนี้ได้นำเสนอไว้แล้วในแต่ละบท โดยมีขั้นตอน ดังนี้

6.1 นำข้อมูลที่ได้จากการถอดจากเครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกภาคสนามมา พิจารณา แยกออกเป็นประเด็นสำคัญและเรียบเรียงประเด็นที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความถูกต้องของ การถอดบทความและศึกษาทำความเข้าใจเพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยจัดประเด็นสำคัญ วิเคราะห์แล้วเขียนพรรณนา

6.2 การสังเคราะห์ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ชุมชน ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ มาสร้างข้อสรุปและเรียบเรียงนำเสนอ ข้อมูล เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยทุนทางวัฒนธรรมเพื่ อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนสืบต่อไป

7. จริยธรรมในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Ethics in Human Research) ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมทั่วไป (Ethical Principles) โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่ให้ข้อมูลเป็นความลับ เพื่อปกป้อง ศักดิ์ศรี ความปลอดภัย และความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ที่ให้ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ หลักการเคารพในความเป็นมนุษย์ (Respect for Person) หลักคุณประโยชน์ไม่เป็น โทษ (Beneficence and Non-Maleficence) และหลักความยุติธรรม (Justice) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ ดำเนินการเข้ารับการอบรมในหลักสูตรหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำหรับนักศึกษา และนักวิจัย ของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เพื่อใช้เป็นเอกสารรับรองสำหรับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง มิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง และเพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการศึกษามีดังนี้

ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง

1. สภาพทั่วไปของชุมชน

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่

แต่เดิมชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงมีเพียงหมู่บ้านเดียวที่เป็นหมู่บ้านใหญ่ ก่อนจะแยกเป็น 2 หมู่บ้าน ซึ่งในอดีตนั้นบ้านทุ่งสีหลงเป็นชุมชนชนบท ประชากรในชุมชนค่อนข้างยากจน มีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจทำให้คนในชุมชนใกล้ชิดศาสนาและวัด ซึ่งในชุมชนมีวัดเดียว คือ วัดทุ่งสีหลง โดยการดำรงชีพหรือวิถีชีวิตของชาวลาวครั้งจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อาชีพที่ทำแต่เดิม คือ ทำนา เลี้ยงสัตว์ การทอผ้า งานหัตถกรรมพื้นบ้านโดยทำเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการดำรงชีพ โดยเริ่มมีการจักสานตะข้อง เป็นอุปกรณ์ที่เอาไวใส่ปลาเพราะในทุ่งมีปลามากมาย ประกอบด้วยพื้นที่ในชุมชนบ้านทุ่งสีหลงมีลักษณะทุ่ง มีห้วย หนอง คลอง บึง อยู่ล้อมรอบ การทำนาจับปลากันนั้นเพื่อการเลี้ยงชีพพอมีเหลือแล้วแบ่งปันกัน และด้วยระบบครอบครัวและเครือญาติอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ จึงเป็นระบบความสัมพันธ์แบบให้ความช่วยเหลือกันและกัน ในด้านสาธารณูปโภค ยังไม่เจริญเท่ากับปัจจุบันนี้ ถนนเป็นทางดินเท้าหรือทางเกวียน แสงสว่างในยามค่ำคืนจากตะเกียง น้ำสำหรับอุปโภคบริโภคคือ น้ำจากคลองชลประทานที่ยังเป็นคลองดินที่ส่งตรงมาจากเขื่อนในจังหวัดกาญจนบุรีที่มีให้ใช้ได้ตลอดทั้งปี

ปัจจุบันชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง มี 3 หมู่บ้าน โดย ทั้ง 3 หมู่บ้านจะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ไทย ลาวครั้ง จีน แต่ที่มีเยอะที่สุด คือ ชาติพันธุ์ลาวครั้ง ซึ่งจะเป็นที่เข้าใจและเรียกกันสั้น ๆ ว่า หมู่ลาว ซึ่งจะมี 2 หมู่ และหมู่บ้านแจ็ก จะมี 1 หมู่บ้าน แต่ในทุกหมู่บ้านจะมีคนปะปนกันหลายชาติพันธุ์ มีวัดทุ่งสีหลงเป็น การประกอบอาชีพในปัจจุบันของชาวบ้านยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรมเหมือนในอดีต แต่อาชีพที่มีเพิ่มเติม คือ การทำไร่ ทำสวน ค้าขาย เป็นเจ้าของกิจการ บางครอบครัวส่งลูกหลานเรียนจนจบก็จะมีรับราชการ งานหัตถกรรมหรือจักสานยังมีหลงเหลืออยู่

เพียงที่ทำไมเป็นไม้ก็คนแต่มีการรวมกลุ่มกันสานข้องยักษ์ที่ใหญ่ที่สุดและมีหนึ่งเดียวที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงที่ทำให้ผู้คนรู้จักชุมชนมากขึ้น ครอบครัวยังมีเหลือที่เป็นครอบครัวยิ่งใหญ่เพียงไม่กี่ครัวเรือน ส่วนใหญ่พอแต่งงานมีครอบครัวใหม่จะแยกตัวออกมาสร้างบ้านเป็นของตัวเองทำให้ระบบความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือกันและกันลดน้อยลงในปัจจุบัน สภาพของถนน ไฟฟ้า ประปา ของปัจจุบันก็มีความเจริญมากขึ้น ถนนนั้นเป็นถนนลาดยาง คอนกรีต แม้แต่ในซอยเล็ก ๆ ก็ ถนนที่พัฒนาแล้วทั้งหมด ส่วนน้ำอุปโภคบริโภคนั้นเป็นระบบน้ำบาดาลที่มีอยู่ในหมู่บ้าน คลองชลประทานยังคงมีอยู่แต่เป็นคลองที่เป็นการพัฒนาจากคลองดินเป็นคลองปูนและในปัจจุบันน้ำในคลองนี้ยังคงใช้ในการทำการเกษตรกรรมอยู่ในอดีต รวมทั้งไฟฟ้าที่ได้รับความสะดวกสบายความสว่างจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาธารณูปโภคที่พร้อมและดีขึ้นทำให้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นมีความสะดวกสบาย

“ชุมชนบ้านทุ่งสีหลงเป็นหมู่บ้านแรก ๆ ในจังหวัดนะที่มีคนลาวครั้งอพยพมาจากประเทศลาวและมาตั้งถิ่นฐานอยู่ และชุมชนเรามีลักษณะเป็นทุ่ง เป็นห้วย ลำคลอง บึง ทำให้มีปลาชุกชุมบวกกับตำนานการหลงป่าของตาสีที่มีเพียงช่องที่ติดตัวมาแค่นั้น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 2564)

“ชุมชนเราบางส่วนก็ยังมีวิถีชีวิตแบบอดีต ทำนา เลี้ยงวัว ใช้ชีวิตพอเพียงไม่หรูหรา วิ่งตามโลกปัจจุบัน แต่บางส่วนก็เปลี่ยนไปเยอะเปลี่ยนไปตามยุคสมัย มีความเจริญเข้ามาทั้งถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำบาดาลที่เจาะบ่อนเองที่ในชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, 2564)

“ชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงเราในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากเดิมมาก วิถีชีวิตก็เปลี่ยนไปเยอะพอสมควร จากแต่ก่อนทำนา หาปลา หากบ กินกัน ทำจักสานเป็นอุปกรณ์ใช้กันเอง สมัยนี้บ้านช่องผู้คนเปลี่ยนไปเยอะ แต่ก่อนอยู่บ้านเรือนเป็นครอบครัวใหญ่ สมัยนี้ปลูกบ้านใหม่เป็นทรงและสีต่าง ๆ มากมาย” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2564)

“แต่ก่อนชุมชนเราใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย น้ำไฟถนนยังไม่มีเข้ามาเหมือนทุกวันนี้ มีป่ารกชุมสัตว์ป่ามีเยอะมาก ทางรถไฟใหญ่ไม่ค่อยมี มีแต่ทางเดินทาง ทางเดินเกวียน ทางเดินของสัตว์” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 2564)

2. ทูทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครึ่งบ้านทุ่งสีหลง

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์ทูทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครึ่งบ้านทุ่งสีหลง สามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ทูทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เป็นมรดกตกทอดที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ งานหัตถกรรม ดนตรี การแต่งกาย ซึ่งในชุมชนบ้านทุ่งสีหลงแห่งนี้จะมี งานหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นงานสานโดยความชำนาญและมีความปราณีโดยวัสดุที่ใช้นั้นเป็นไม้ไผ่สีสุกที่หาได้จากในชุมชนจากเดิมที่จักสานเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการดำรงชีพและเริ่มพัฒนาเป็นการทำเพื่อการขาย แต่เป็นการขายแบบทำตามคำสั่งของผู้ที่ต้องการซื้อ ยังไม่มีการส่งออกไปขายหรือมีตลาดที่รับส่งเป็นประจำ งานหัตถกรรมนี้บางคนหรือบางครอบครัวทำเพื่อเป็นรายได้เสริมที่ว่างเว้นจากงานประจำ

“ชุมชนบ้านเราจะมีงานจักสานที่เด่นและดังในจังหวัดเรา เป็นงานจักสานจากไม้ไผ่สีสุกนำมาสานเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ ที่ตั้ง ๆ เลยก็จะเป็นตะข่องยักษ์ที่ตั้งไว้ปากทางเข้าหมู่บ้านทุ่งสีหลงหนะ ทำให้ผู้คนรู้จักหมู่บ้านเราและเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ตาเป็นผู้สูงอายุที่ยังทำจักสานไม้ไผ่ใครต้องการสั่งทำอะไรตากก็รับทำ การจักสานงานไม้ไผ่บ้านเรายังคงอนุรักษ์และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง ซึ่งอาจจะมีคนรับช่วงต่อที่น้อยคนก็ตาม” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 2564)

“หมู่บ้านทุ่งสีหลงเราจะมีงานหัตถกรรมที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป งานหัตถกรรมที่ว่าคือ การจักสานไม้ไผ่ ที่จักสานเป็นตะข่อง เป็นตะกร้า กระดัง แต่ที่เด่นที่สุดจะเป็นตะข่องยักษ์ที่ใหญ่ที่สุด ในประเทศไทยเลย ชุมชนของเราได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำขึ้นโดย นำไปตั้งที่หน้าหมู่บ้านซึ่ง เป็นทางเข้าติดกับถนนใหญ่ ทำให้ผู้คนสัญจรไปมาเห็นแล้วจะรู้ว่านี่บ้านทุ่งสีหลง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2564)

“จักสานไม้ไผ่เป็นงานฝีมือที่มีอยู่ในชุมชนเรา เป็นภูมิปัญญา และเป็นสิ่งที่นำมาสร้างได้รายได้ให้ครอบครัว แต่ก็ยังไม่ได้ขายเป็นประจำนะ มีรับเป็นออเดอร์มาตามคำสั่ง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2564)

ดนตรีเป็นทูทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงมีอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในทุก ๆ งานสำคัญของชุมชนมีการเล่นดนตรี มีการร้องรำ เช่น งานแห่งธงสงกรานต์ งานแห่เทียนพรรษา งานแห่ นาค งานพิธีกรรมความเชื่อในชุมชน ซึ่งดนตรีที่เป็นมรดกตกทอด คือ แคน การเป่าแคนร่วมกับกลอง

ยาว ปัจจุบันเป็นแคนประยุกต์ที่มีพิณ และเครื่องดนตรีสมัยใหม่เข้ามาร่วมด้วย

“ดนตรีของชาวลาวครั้งจะเน้นแคนเป็นหลัก แค่มิแคนก็สนุกแล้ว เพราะทุก ๆ งานที่ต้องการความสนุกสนานก็ต้องมีเสียงเพลงถึงจะเรียกและดึงดูดผู้คนได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2564)

“ในชุมชนเรามิวงดนตรีรุ่งเพชรพิณแคน แต่ก่อนเป็นการเป่าแคนร่วมกับกลองยาว แต่ยุคสมัยเปลี่ยนไปวางต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความต้องการของผู้ว่าจ้าง เลยกลายเป็นวงดนตรีประยุกต์ไป มีกีตาร์ คีย์บอร์ด พิณ เบส เข้ามาเล่นในวงด้วย ซึ่งผมเป็นนักร้องนำ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2564)

“แต่ก่อนชุมชนเรามิวงดนตรีหลายวงนะมีคนเป่าแคนเป็นหลายคน มิวรุ่งโพธิ์ทอง วงขวัญใจทุ่งสีหลง รุ่งงเพชรพิณแคน แต่ตอนนี้เหลือแค่วงเดียวแล้วก็ยังคงอยู่และตั้งด้วยนะมีงานทั้งปีก็วงรุ่งเพชรพิณแคน งานชุมชน เช่น การแข่งธง การแห่นาค แห่เทียน งานเลี้ยงปีศาลเจ้านาย ทุกงานต้องมีเสียงดนตรี ก็เพื่อความสนุกสนาน (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, 2564)

“การฟ้อนแคนอย่างเดียวในสมัยก่อนว่าสนุกแล้วนะ สมัยนี้นำแคนมาร่วมในวงดนตรีสมัยใหม่ ทำให้เด็ก ๆ ในวงมีงานกันเยอะเลยในช่วงเทศกาลงานบวชงานแต่งงานหรืองานแก้บน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 2564)

ทุนวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของชุมชนที่เป็นที่รู้จักของผู้คน คือ การแต่งกายที่สวยงามจากผ้าทอลาวครั้ง เป็นผ้าที่นิยมใช้สีแดงจากการย้อมด้วยครั่งเป็นสีหลักในการทอผ้า มีลวดลายที่สวยงาม ได้แก่ ลวดลายธรรมชาติ มีลายดอกไม้ ลายพันธุ์ไม้ และลวดลายเรขาคณิต ได้แก่ ลายสามเหลี่ยม ลายเส้นตรง เส้นโค้ง ปัจจุบันนี้เวลามีงานหมู่บ้าน งานประเพณีต่าง ๆ ในหมู่บ้านหรืองานที่ต้องแสดงออกถึงความเป็นลาวครั้ง ชาวบ้านในชุมชนจะแต่งกายที่สวยงามที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง โดยผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุงสีแดงลายตีนจก ที่นิยมเรียกกันว่า ซิ่นตีนจก เสื้อจะเป็นสีแดง ส่วนผู้ชายจะนุ่งโสร่งผ้าขาวม้าและเสื้อขาวหรือสีคราม

“ตอนนี้ชุมชนได้เริ่มการทอผ้าพร้อมทั้งร่วมผลักดันก่อตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง ได้มีการนำผ้าทอลาวครั้งกลับมาทอกันเองภายในหมู่บ้าน ตอนนี้ยังอยู่ในขั้นตอนอบรมและฝึกทอผ้ากับชุมชนบ้านโพรงมะเพื่อที่มีการทอผ้ากันอยู่ซึ่งในอนาคตชุมชนเราจะมีการทอผ้าเกิดขึ้นอย่างแน่นอน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2564)

“การแต่งกาย การทอผ้าของชาวลาวครั้งจะนำวัสดุจากธรรมชาติ คือ ฝ้ายและไหม มาเป็นวัสดุในการทอ ผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของเราคือ ผ้าซิ่นมัดหมี่ เราจะเรียกว่า ผ้าซิ่นตีนจก โดยสีแดงได้จากครั่ง สีส้มจากหมากสุก สีเหลืองจากขมิ้น สีดำจากมะเกลือ เป็นต้น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 2564)

“ในชีวิตประจำวัน ชาวลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงเราจะแต่งตัวกันปกติ แต่ในช่วงเทศกาลต่าง ๆ งานประเพณี ที่ทางหมู่บ้านและวัดร่วมกันจัดขึ้น เช่น วันสงกรานต์ งานแห่ธง วันออกพรรษา หรืองานที่ต้องแสดงออกถึงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง จะมีการแต่งกายด้วยชุดผ้าลาวครั้ง เพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมการแต่งกายและความสามัคคีของชาวลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2564)

“ผ้าทอลาวครั้งเป็นผ้าทอที่มีลวดลายมากมาย เช่น ธรรมชาติ ลายดอกไม้ ลายพันธุ์ไม้ ลายสามเหลี่ยม ลายเส้นตรง เส้นโค้ง หรืออาจจะมีลายสัตว์ ซึ่งผ้าที่เราใช้กันเป็น จะเรียกว่าซิ่นตีนจก” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 2564)

2. ทูทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เป็นทรัพย์สินทางปัญญา เป็นองค์ความรู้ของภูมิปัญญา ได้แก่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ ซึ่งในชุมชนบ้านทุ่งสีหลงใช้ภาษาลาวครั้งเกือบทั้งหมด เด็กรุ่นใหม่ก็ใช้ภาษาลาวครั้งเวลาอยู่พูดคุยกันในกลุ่ม แต่พอเวลาคุยกับคนนอกชุมชนหรือติดต่อกับบุคคลอื่นจะใช้ภาษากลาง และชาวลาวครั้งมีความเชื่อเรื่องนับถือผีเป็นอย่างมาก โดยผีที่นับถือของชุมชน คือ ผีเจ้านาย เป็นการนับถือมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การนับถือผีนี้มีความสำคัญกับชาวลาวครั้งเป็นอย่างมาก การจะประกอบพิธีกรรมหรือการดำรงชีวิตประจำวันจะต้องเกี่ยวข้องกับผีจะมีการบอกกล่าวเพราะเชื่อกันว่าเป็นผู้ปกป้องรักษาคุ้มครองคนในชุมชนให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข พร้อมทั้งเป็นการสำนึกขอขมา ลาโทษในสิ่งที่ได้ทำไว้ ในการติดต่อวิญญูณหรือพิธีกรรมการเลี้ยงปีต่าง ๆ จะเป็นหน้าที่ของ “กวน” ซึ่งตำแหน่งนี้จะสืบทอดทางสายเลือด ชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือคนทำหน้าที่นี้เป็นอันมาก การเลี้ยงผีประจำปีจะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีที่สองของเดือนเจ็ดของทุกปี ผีเจ้านายจะสถิตอยู่ในศาลของหมู่บ้าน ซึ่งคนในชุมชนเรียก ศาลแห่งนี้ว่า ศาลเจ้าพ่อแสนหาญ

“ชุมชนเราใช้ภาษาลาว เว่ลาว กันมาแต่ไหนแต่ไร ลูกเด็กเล็กแดงก็ใช้ภาษาลาวนะ แต่พอไปโรงเรียนหรือนอกชุมชนก็ใช้ภาษากลาง กลัวคนอื่นฟังไม่รู้เรื่อง ถือว่าภาษายังเป็นสิ่งที่ไม่หายไปจากชีวิตเรา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13, 2564)

“ชุมชนบ้านทุ่งสีหลงของเรามีภาษาลาวที่ยังใช้กันถึงทุกวันนี้ ครูเองอยู่บ้านก็ใช้ภาษาลาว เวลาไปสอนหรือพบปะผู้คนข้างนอกก็ใช้ภาษากลาง และก็มีเรื่องผีเจ้านายที่บ้านเราเรียกศาลเจ้านาย (ศาลเจ้าพ่อแสนหาญ) ครูเป็นคนรับช่วงต่อจากบรรพบุรุษเป็นการสืบทอดทางสายเลือด ที่ชาวบ้านเรียกกัน “กวน” จะเป็นคนนำทำพิธีต่าง ๆ ในงานของชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2564)

“เรื่องความเชื่อเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับคนเรามาแต่ช้านาน ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนมาถึงปัจจุบัน อย่างชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงเราก็ยังมีพิธีกรรมความเชื่อเรื่องผีเจ้านายและผีเทวดา เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจคนเรา จะมีการจัดพิธีกราบไหว้บูชาเป็นประจำทุกปี บางทีมาขอพรบ้างก็มาแก้บนที่เขาเคยขอไว้แล้วประสบความสำเร็จ เคยมีคนมาขอที่ศาลเจ้านายให้ญาติเขาหายเจ็บป่วยจนมีหนังสือกลางแปลงฉายถึง 9 วัน 9 คืน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 2564)

“ในชุมชนเรามีงานปีเลี้ยงผีเจ้านาย ที่ศาลเจ้าพ่อแสนหาญ เป็นความเชื่อเรื่องผีของชาวลาวครั้งบ้านเรา จะประกอบพิธีกรรมหรือการดำรงชีวิตประจำวันจะต้องเกี่ยวข้องกับผีจะมีการบอกกล่าวเพราะเชื่อกันว่าเป็นผู้ปกป้องรักษาคุ้มครองคนในชุมชนให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขเป็นงานที่ทำให้เราได้พบกับความร่วมมือร่วมใจกัน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2564)

พิธีกรรมที่สำคัญของชาวลาวครั้งอีกอย่างหนึ่ง คือ พิธีกรรมสืบทอดบ้านชะตาเมือง จะจัดขึ้นตรงกับขึ้น 9 ค่ำ เดือน 10 เป็นพิธีกรรมในเรื่องของความเชื่อเพื่อสังเวยเทวดา ให้การดำรงชีวิตทำมาหากินอยู่ดีกินดี เพื่อปิดเป่าเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นในชุมชน พิธีกรรมความเชื่อนี้ยังคงมีอยู่ที่ชุมชนบ้านทุ่งสีหลงที่อนุรักษ์สืบทอดเพียงแห่งเดียวในจังหวัดนครปฐม โดยคนในชุมชนที่เข้ามาร่วมงานจะช่วยกันเตรียมเครื่องสังเวยเทวดา

“พิธีกรรมสืบทอดหมู่บ้าน หรือสืบทอดบ้านชะตาเมือง เป็นพิธีกรรมที่หาชมได้ยากและหลงเหลือเพียงไม่กี่ชุมชน และที่ชุมชนบ้านเรานั้นเหลือเพียงแห่งเดียวในจังหวัดที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ในวันพิธีช่วงเช้าชาวบ้านจะช่วยกันเตรียมเครื่องสังเวยเทวดา ประกอบกระทง 9 ชั้น และช่วงเช้าจะเป็นพิธีต่อชะตาหมู่บ้าน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2564)

“งานต่อชะตาหมู่บ้านในชุมชนบ้านทุ่งสีหลงเรายังมีอนุรักษ์ไว้ และเป็นจุดเด่นของชุมชนเรา งานนี้ทำให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจสามัคคีกันของคนในชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2564)

“ชุมชนเรามีพิธีกรรมที่ยังทำสืบกันมาคือ สืบชะตาบ้านชะตาเมือง เป็นพิธีกรรมในเรื่องของความเชื่อเพื่อสังเวทเวทดา ให้การดำรงชีวิตทำมาหากินอยู่ดีกินดี เพื่อปัดเป่าเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นในชุมชน มีคนในชุมชนช่วยกันทำของเช่นไหว้ ทำหาบใส่ของเพื่อสังเวท” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2564)

ประเพณีแห่ธงสงกรานต์เป็นประเพณีที่สำคัญยิ่งสำหรับชาวลาวครั้ง เป็นประเพณีที่มีความเชื่อว่าเป็นการขอพรจากเทวดาและขอพรให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล จะทำกันทุกปีในเดือนเมษายนของทุกปี โดยประเพณีจะมีการบอญด้วยวิธีการมีพุ่มผ้าป่าบริเวณกลางชุมชนหรือร้านค้าในชุมชน หลังจากนั้นจะมีการติดธงสงกรานต์โดยทำด้วยลำไม้ไผ่ทั้งลำที่ตรงและยาวมีความแข็งแรง ปลายธงจะมีกิ่งไผ่ไว้สำหรับแขวนธง 1 ชั้นเท่านั้น ซึ่งธงนั้นแล้วแต่คนในชุมชนจะตัดสินใจว่าจะเลือกเป็นอะไร เช่น เสื้อ พรม ผ้ามา่น เป็นสิ่งของที่วัดจำเป็นต้องเอาไว้ใช้ พอถึงเวลาแห่ธงจะแห่ในช่วงเย็นชาวบ้านจะร่วมกันแห่ธงออกจากหมู่บ้าน นำขบวนด้วยเสาธงที่มีคนร่วมกันแบกหลายคน และมีกลองยาวหรือวงดนตรีในการแห่ ทำให้ชาวบ้านได้ร่วมสนุกสนานกันจนถึงวัด เมื่อถึงวัดแล้วจะมีการวนรอบโบสถ์ 3 รอบ แล้วปักธงที่พื้นดินที่มีการขุดหลุมไว้แล้ว

งานบุญกลางบ้าน จะจัดขึ้นใน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 เป็นอีกหนึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านาน เพื่อความเป็นสิริมงคลกับชาวบ้านทุก ๆ คน เริ่มต้นพิธีด้วยการนิมนต์พระเจริญพระพุทธมนต์เย็น และในช่วงเช้าอีกวันจะมีการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ หลังจากพิธีทางสงฆ์เสร็จเรียบร้อย นิมนต์พระสงฆ์กลับยังวัด ชาวบ้านก็จะนำหาบตามพระสงฆ์ไปส่งหาบส่งคอน หรือกะแบกกะบาน ที่ประกอบไปด้วย หุ่นคนในครอบครัว สัตว์เลี้ยง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนชีวิต พร้อมทั้งเครื่องเซ่นต่างๆ นำไปทิ้งไว้ยังริมน้ำ ก่อนจะวางทิ้งก็จะการกล่าวขอขมาเจ้าที่เจ้าทาง ดวงวิญญาณ ผีสง เหวตดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้มารับเครื่องเซ่น เพื่อเป็นการปล่อยเคราะห์ปล่อยโศกให้หมดไป

“ประเพณีจะมีประเพณีแห่ธงสงกรานต์ที่จะทำกันเป็นประจำทุกปีที่วัดทุ่งสีหลงบ้านเรา ซึ่งจะจัดขึ้นประจำทุกปีในวันที่ 18 เมษายน ประเพณีนี้จัดขึ้นขึ้นเพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชน เพราะจะมีการช่วยกันหาลำไม้ไผ่แข็งแรงยาว เพื่อนำไปปักไว้ที่วัดหลังจากการแห่เสร็จแล้ว ซึ่งแน่นอนการจะตั้งลำไผ่นั้นต้องใช้ความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2564)

“ประเพณีแห่งธงสงกรานต์บ้านเราทำกันทุกปี พร้อมทั้งวัดทุ่งสีหลงบ้านเราจะจัดงานประจำปีในช่วงสงกรานต์พอดีเป็นงานประจำปีที่มีมหรสพการแสดงการเล่นครบครัน ช่วงเย็นจะมีการแห่ธงมีชาวบ้านมาห้อมล้อมแห่ไปวัด มีเครื่องเสียงวงดนตรีหรือรถแห่เปิดเพลง เล่นเพลงทำให้ชาวบ้านได้สนุกสนานกัน ประเพณีแห่งนี้เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจร่วมแรงจากชาวบ้านในชุมชน เพราะถ้าชาวบ้านไม่สามัคคีกันงานก็ไม่สำเร็จลุล่วงไปได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 2564)

“งานบุญกลางบ้าน เป็นอีกหนึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านาน เพื่อความเป็นสิริมงคลกับชาวบ้านทุก ๆ คน มีการส่งหีบส่งคอนหรือกะแบกกะบาน ที่ประกอบไปด้วย หุ่นคนในครอบครัว สัตว์เลี้ยง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนชีวิต พร้อมทั้งเครื่องเซ่นต่างๆ นำไปทิ้งไว้ยังริมน้ำ ก่อนจะวางทิ้งก็จะการกล่าวขอขมาเจ้าที่เจ้าทาง ดวงวิญญาณ ผีสง่า เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้มารับเครื่องเซ่น เพื่อเป็นการปล่อยเคราะห์ปล่อยโศกให้หมดไป” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, 2564)

“การบุญกลางบ้านเป็นประเพณีที่ชุมชนเราจัดกันทุกปี จะจัดขึ้นในวัน 15 ค่ำ เดือน 7 เป็นอีกหนึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านาน เพื่อความเป็นสิริมงคลกับชาวบ้านทุกคน เริ่มต้นพิธีด้วยการนิมนต์พระเจริญพระพุทธมนต์เย็น และในช่วงเช้าอีกวันจะมีการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ หลังจากพิธีทางสงฆ์เสร็จเรียบร้อยนิมนต์พระสงฆ์กลับยังวัด ชาวบ้านก็จะนำหีบตามพระสงฆ์ไปส่งหีบส่งคอนหรือกะแบกกะบาน ที่ประกอบไปด้วย หุ่นคนในครอบครัว สัตว์เลี้ยง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนชีวิต พร้อมทั้งเครื่องเซ่นต่างๆ นำไปทิ้งไว้ยังริมน้ำ ก่อนจะวางทิ้งก็จะการกล่าวขอขมาเจ้าที่เจ้าทาง ดวงวิญญาณ ผีสง่า เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้มารับเครื่องเซ่น เพื่อเป็นการปล่อยเคราะห์ปล่อยโศกให้หมดไป” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2564)

3. จุดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์จุดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง พบว่า จุดเด่นทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งชุมชนบ้านทุ่งสีหลงและในการส่งเสริม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

การแต่งกายประจำกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ที่มีการแต่งกายที่เฉพาะโดดเด่นทำให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การรวมตัวและแสดงออกของชาวบ้านในการแต่งกาย เวลามีนงานหมู่บ้าน งานวัด งานในพิธีสำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านจะรวมกลุ่มและแต่งกายด้วยชุดประจำชาติพันธุ์ลาวครั้งเพื่อเป็นการสืบสานและแสดงออกถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวลาวครั้ง ทำให้ผู้คนสนใจในชุดที่สวมใส่ มีลวดลายที่สวยงาม ได้แก่ ลวดลายธรรมชาติ มีลายดอกไม้ ลายพันธุ์ไม้ และลวดลายเรขาคณิต ได้แก่ สายสามเหลี่ยม ลายเส้นตรง เส้นโค้ง

“จุดเด่นของชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านเรานั้น คือ การแต่งกาย การรวมตัวและการแสดงออกที่ชัดเจน มีการแต่งกายที่ใคร ๆ ก็ชมว่าสวย งดงาม ตอนนี้อยู่ชุมชนบ้านเราก็กำลังจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมลาวครั้ง กำลังจะมีการทอผ้าด้วยคนในชุมชนเอง” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2564)

“การแต่งกายที่เป็นจุดเด่นนะ ชุดของชาติพันธุ์ลาวครั้งเป็นเอกลักษณ์มีสีที่โดดเด่นและลายที่สวยงาม ส่วนมากครูก็จะใส่ประจำเวลาในงานในชุมชนเรา และช่วงนี้ก็มีคนถามเข้ามาเยอะเรื่องว่าที่ไหนมีขาย ที่ชุมชนเรามีมี ดูแล้วคนสมัยนี้ชอบผ้าไทหรืออาจจะเป็นเพราะว่าหน่วยงานราชการต้องใส่ผ้าไทในวันศุกร์” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2564)

“การแต่งกายของลาวครั้งที่เป็นจุดเด่นของชาติพันธุ์ลาวครั้งเลย แล้วทำให้ผู้คนสนใจผ้าทอหรือลวดลายของเรา พร้อมทั้งยังมีสีสันที่สวยงาม” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10, 2564)

“การแต่งกาย สีและลายผ้าของลาวครั้ง ที่ลุ่มว่าเป็นจุดเด่นมาก เพราะเราใส่กันในช่วงงานเทศกาลหรือการแห่ต่าง ๆ ทำให้ผู้คนสนใจนะเพราะความสวยความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 2564)

“สีผ้าและลวดลายของผ้าทอลาวครั้ง เป็นจุดเด่นของชาติพันธุ์ ถ้ามีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมที่ดีจะทำให้ผู้คนรู้จักเรามากกว่านี้ และการที่มีคนรู้จักบวกกับถ้าเราทอผ้าเองได้จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15, 2564)

งานหัตถกรรม หรืองานฝีมือเป็นจุดเด่นที่น่าดึงดูดและมีบทบาทส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่สนใจได้ ในชุมชนบ้านทุ่งสีหลงมีการจักสานอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้จากไม้ไผ่ ที่โดดเด่นที่สุดในชุมชนคือ การสานตะข้อง กระด้ง ตะกร้า สุ่มจับปลา และประเพณีแห่ธงสงกรานต์เป็นประเพณีที่สำคัญยิ่งสำหรับชาวลาวครั่งและเป็นจุดเด่นของชาวลาวครั่ง เป็นประเพณีที่ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนตัวเองและชุมชนใกล้เคียง พร้อมทั้งเป็นงานที่สร้างความร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

“ตาเองเป็นประธานกลุ่มจักสานไม้ไผ่ในชุมชนเรา มีงานจักสานหรืองานฝีมือที่เป็นที่รู้จักและเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้าน ก็คือ ตะข้องใส่ปลา ที่ทำจากไม้ไผ่สีสุก นอกจากตะข้องแล้วยังมีกระด้ง ตะกร้า จริง ๆ แล้วก็แล้วแต่คนจะสั่งให้สานอะไร เราก็สานหมดแหละ เป็นเงินเป็นทองเป็นรายได้ตาเอาหมด” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 2564)

“งานจักสานนะที่เป็นจุดเด่นที่น่าจะเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวได้ เพราะงานฝีมือของเราเป็นงานที่ทำกันโดยกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นงานปราณีตละเอียด” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2564)

“งานแห่ธงสงกรานต์ เพราะที่ผ่านมามีคนทั้งในและนอกชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะมีการแห่ด้วยดนตรี การเดินรำ พร้อมทั้งงานเหล่านี้ได้บุญที่ส่งผลต่อจิตใจและการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10, 2564)

“ประเพณีแห่ธงสงกรานต์เป็นงานที่ได้รับความสนใจของผู้คนในชุมชนและรอบ ๆ ชุมชนเพราะเป็นงานบุญที่ได้ทั้งบุญและความสนุกสนานไปในงานเดียว” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 2564)

“ความโดดเด่นของชุมชนลาวครั่งเป็นความโดดเด่นทางวัฒนธรรม คือ มีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม และภูมิปัญญา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13, 2564)

4. ทุณวัณธรรมกับการสร้างสรรค์สินค้า และสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

ประเพณีแห่งสงกรานต์ของชุมชนลาวครึ่งบ้านทุ่งสีหลง เป็นประเพณีที่เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากผู้คน สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจงานนี้มาร่วมงานแห่งสงกรานต์ที่สอดแทรกความเป็นชาติพันธุ์ได้ทั้งบุญและได้ทั้งความสนุกสนาน ซึ่งแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ กิจกรรมต่าง ๆ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมโดยชุมชน สร้างความสามัคคี ในงานมีการจัดนิทรรศการ ออกร้านค้าขายของ จึงส่งเสริมการสร้างอาชีพ การจ่ายรายได้

งานจักสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบอาชีพ ในชุมชนมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มจักสาน งานจักสานเดิมที่มีอยู่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว อาจจะพัฒนาคิดต่อยอดสร้างสรรค์ให้มากกว่าที่มีให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตลาดต้องการ โดยต้องมีการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ ให้คนในชุมชนหรือกลุ่มอาชีพมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นกว่าเดิม

การแต่งกายด้วยผ้าทอลาวครึ่ง เป็นผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวลาวครึ่ง คือ ซิ่นตีนจก ซึ่งชาวลาวครึ่งมีเอกลักษณ์ในการทอผ้าและลวดลายที่มีลักษณะเฉพาะ ปัจจุบันในชุมชนกำลังก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมลาวครึ่งในศูนย์นี้จะมีการทอผ้าซึ่งมีการนำลวดลายที่สวยงามและคิดสร้างสรรค์ของลายผ้าลายใหม่โดยกลุ่มของชุมชนเอง และอาจจะใช้สิ่งของที่มีในชุมชนมาพัฒนาเป็นสีต่าง ๆ เพื่อใช้ในการทอ พร้อมทั้งได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐช่วยสนับสนุนในเรื่องการทอผ้า

“ถ้าเราเอาสิ่งที่เราคือ ทุณภูมิปัญญามาสร้างสรรค์สินค้าก็ทำให้เกิดรายได้สู่ครอบครัวและชุมชน โดยผลิตจากคนในครอบครัวและนำออกมาขาย ในชุมชนลาวครึ่งบ้านทุ่งสีหลงนี้ มีการแต่งกาย ประเพณีพิธีกรรม และงานหัตถกรรม ที่เกิดจากการผลิตของคนในชุมชนเอง เพื่อใช้และขายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2564)

“งานจักสานเดิมที่มีอยู่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว อาจจะพัฒนาคิดต่อยอดสร้างสรรค์ให้มากกว่าที่มีให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตลาดต้องการ” โดยต้องมีการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐให้คนในชุมชนหรือกลุ่มอาชีพมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นกว่าเดิม” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 2564)

“ถ้าเรานำทุนวัฒนธรรมที่เราจะมาพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เป็นสินค้าก็สามารถขาย

ได้และสร้างรายได้ให้คนในชุมชน เช่น ลายผ้า ถ้าเราทอเองและขายโดยคิดลายใหม่ ๆ หรือเพิ่มลวดลายให้คมชัดและสวยงามขึ้นก็จะทำให้น่าสนใจยิ่งขึ้น และอาจจะใช้สิ่งของที่มีในชุมชนมาพัฒนาเป็นสีต่าง ๆ เพื่อใช้ในการทอ พร้อมทั้งได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐช่วยสนับสนุนเรื่องวิชาการในเรื่องการทอผ้า” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 2564)

“ประเพณีแห่งสงกรานต์ประจำปีของทุก ๆ ปี ตรงกับวันที่ 18 เมษายน มีขบวนกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตนครปฐม – สุพรรณบุรี - ชัยนาท มาร่วมงาน ชมการแต่งกายของชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ที่สวยงาม เช่น ลาวครั่ง ลาวเวียง ไททรงดำ ไทยวน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2564)

“กลุ่ม OTOP บ้านทุ่งสีหลง มีกลุ่ม OTOP ที่ขึ้นทะเบียนจำนวน 10 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจักสานไม้ไผ่ กลุ่มจักสานพลาสติก กลุ่มปลาแดดเดียว กลุ่มน้ำพริก กลุ่มตุ๊กตาปั้นแป้ง กลุ่มขนมไทย เป็นต้น กลุ่มต่าง ๆ สามารถทำเป็นฐานการเรียนรู้หรือวางจำหน่ายสำหรับทุกท่านที่สนใจ สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2564)

“การแต่งกายของลาวครั่งเป็นที่สนใจของผู้พบเห็น จะแต่งชุดสวยงามในงานพิธีสำคัญต่าง ๆ ของชุมชน ที่ผ่านมามีผู้คนพบเห็นลายผ้า สีผ้าที่สดใส ก็จะมีถามถึงชื่อที่ไหน มีขายมั๊ย ถ้าเราทอผ้าเองได้เราก็ตายได้และสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, 2564)

“นำอัตลักษณ์ความเป็นลาวครั่งของเรา เช่น การแต่งกาย การจักสาน ประเพณี มาสร้างจุดขายให้กับชุมชนเรา อาจจะทำการผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ แต่ก็ต้องได้รับแรงสนับสนุนจากภาครัฐให้มาช่วยสร้างสรรค์สินค้าใหม่ ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2564)

“การรวมกลุ่มอาชีพ แล้วเอาสิ่งที่เรามีมาสร้างจุดขายทำให้เกิดรายได้ในชุมชนเราก็มีหลายกลุ่มอาชีพนะ แต่ไม่ค่อยได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะรัฐมาช่วยแบบมา ๆ หาย ๆ จะมีกลุ่มอาชีพที่พอจะทำรายได้ก็คือกลุ่มจักสาน กลับกลุ่มทำเบเกอรี่เท่านั้น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 2564)

“หน่วยงานรัฐไม่ส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง ส่วนมากชุมชนจะช่วยเหลือกันเอง อย่างเช่น กลุ่มอาชีพก็มาพัฒนาแล้วก็หายไปเลย” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 2564)

5. ศักยภาพและโอกาสต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค ของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า

จุดแข็งของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง ได้แก่ นายก อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. และเจ้าอาวาสวัดทุ่งสีหลง คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน มีปราชญ์ชาวบ้าน มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทุนทางวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง

“ชุมชนเป็นเจ้าของของทุนทางวัฒนธรรมเอง มีสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเรื่องการแต่งกาย ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 2564)

“เรามีการจัดงาน การแต่งกาย ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ ที่เป็นจุดแข็งของชุมชน ถ้าพัฒนาและส่งเสริมให้ตลอดก็จะทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 2564)

“มีผู้นำที่เข้มแข็ง และทุกคนการให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ ความสามัคคีในการ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2564)

“ชุมชนเรามีวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ ฝานุ่ง และวิถีชีวิต ที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นจุดขาย ถ้าได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจะเป็นสิ่งที่ดีมาก” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 2564)

จุดอ่อนของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับชุมชนยังมีน้อย คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจการถ่ายทอดองค์ความรู้เลย ยังไม่เป็นรูปธรรม

“ชุมชนพึ่งเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอกยังไม่เยอะ พึ่งมีการทำงานที่เป็นรูปธรรมได้

ไม่นาน และในไม่มีที่พักในชุมชน วิทยุหนุ่มสาวยังไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2564)

“คนรุ่นใหม่ไม่สนใจการจักสาน กลุ่มคนที่ยังจักสานอยู่คือกลุ่มผู้สูงอายุ การแต่งกายที่แต่งกายแบบสมัยใหม่” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 2564)

“เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจวัฒนธรรมในชุมชน ไม่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และสืบต่อวัฒนธรรมประเพณี” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 2564)

โอกาสของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มี OTOP ทำให้ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐในแต่ละงาน ได้รับการสนับสนุนจากเอกชน (ลูกหลานตำนานเจ้าแก้วเสียง) และความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนในการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมลาวครั้ง การให้ความสำคัญและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้าน และเส้นทางการคมนาคมสะดวก

“หน่วยงานพัฒนาชุมชนเข้ามาส่งเสริมผลิตภัณฑ์ให้มี OTOP ได้หลายกลุ่มในชุมชนเรา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 2564)

“ถ้าศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมลาวครั้งที่กำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่แล้วเสร็จ ก็น่าจะเป็นจุดศูนย์รวมและการเรียนรู้วัฒนธรรมลาวครั้ง มีการทอผ้าด้วยคนในชุมชนเอง (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 2564)

“ลูกหลานตำนานเจ้าแก้วเสียง ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในเรื่องความร่วมมือในการให้เข้าไปชมที่บ้าน และให้การสนับสนุนงบประมาณเมื่อชุมชนขาดเงินในการดำเนินการในบางกิจกรรม ถ้ามีคนมาท่องเที่ยวในชุมชนก็มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งที่เป็นของเอกชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 2564)

“มี OTOP ในชุมชน ก่อตั้งครั้งผู้นำชุมชนคนเก่า แต่ก็ไม่ได้ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้ขายได้ตลอดเวลา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2564)

อุปสรรคของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ งบประมาณที่สนับสนุนไม่เพียงพอต่อการพัฒนา หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลก็ต่อเมื่อจะมีการจัดงานของหน่วยงานเอง การรับวัฒนธรรมสมัยใหม่ของเยาวชนในชุมชน

“ขาดแรงสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากภาครัฐและเอกชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 2564)

“ขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่มีหน่วยงานของภาครัฐให้ความช่วยเหลือหรือแนะนำ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2564)

“หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ส่งเสริมเท่าที่ควร มา ๆ หาย ๆ เอาจบมาให้เพื่อจะจัดโครงการ พอจัดเสร็จก็ไม่ได้ติดตามหรือส่งเสริมต่อให้สม่ำเสมอ และการประชาสัมพันธ์น้อยไปทำให้ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2564)

6. แนวทางการพัฒนาที่ชุมชนต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาที่ชุมชนอยากให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ใน 4 ด้าน ดังนี้

แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากรที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการเตรียมความพร้อมให้บุคลากร ให้ความรู้ฝึกฝนอบรม โดยอาจมีคนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือ โดยสร้างบุคลากรที่ทำงานด้านทุนวัฒนธรรมให้มากขึ้น ส่งเสริมให้คนรุ่นหลังหันมาสนใจและอนุรักษ์ฟื้นฟูความเป็นลาวครั้งที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ส่งให้มีความภูมิใจในชาติพันธุ์ตัวเอง เมื่อเกิดความภูมิใจในตัวเองแล้วก็สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อนำมาต่อยอดในอนาคต ด้านงบประมาณที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนยังขาดแรงสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ จึงไม่สามารถต่อยอดได้เท่าที่ต้องการ ด้านการจัดการ ชุมชนจะต้องรวบรวมองค์ความรู้ จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ที่เรามีให้แก่คนในชุมชนเรา โดยสร้างความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมเรา พร้อมทั้งมีการแต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน และมีแผนการดำเนินกิจกรรมโครงการของชุมชนที่ชัดเจน มีการติดตามผล สรุปผลพร้อมทั้งปรับแก้ตามข้อเสนอแนะที่ได้ร่วมกันทำ และด้านการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในชุมชนมีการร่วมกันของบ้าน วัด และโรงเรียน ประชาชนในชุมชนต้องให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่เริ่มต้นที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการในชุมชน ร่วมกันวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินการ ร่วมประเมิน

โครงการ แต่ยังคงขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

“เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจด้านสิ่งทีรุ่นปู่ย่าตายายทำกันมา ไม่นอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่แต่กลับไปเอาการแต่งกายหรือวัฒนธรรมต่างชาติหรือต่างถิ่นมา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2564)

“ต้องเตรียมความพร้อมให้บุคลากร ให้ความรู้ฝึกฝนอบรม โดยอาจมีคนจากหน่วยงานนอกเข้ามาช่วยเหลือพร้อมทั้งงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10, 2564)

“ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมลาวครั้งอยู่บริเวณวัดทุ่งสีหลง แต่ยังคงขาดปัจจัยหลาย ๆ อย่าง และต้องการทุนสนับสนุน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2564)

“อบรมให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชน ผู้นำชุมชนวางแผนทางและปลูกฝังสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของชาติพันธุ์ตนเองและสร้างสรรค์พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2564)

“รวบรวมทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นองค์ความรู้ และนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ให้คนในชุมชนได้รู้เข้าใจตรงกัน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2564)

“ชุมชนจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น ด้านการจัดการเป็นสิ่งสำคัญ จะต้องรวบรวมองค์ความรู้ จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ที่เรามีให้แก่คนในชุมชนเรา โดยสร้างความเข้าใจและปลูกจิตสำนึก ตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมเรา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2564)

“ชุมชนต้องมีการวางแผนงานในทุกด้าน ๆ การนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมของเราให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับรู้ โดยการโฆษณา แผ่นพับ สื่อออนไลน์ และทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรม ซึ่งปัจจุบันนี้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนยังไม่ทั่วถึง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 2564)

“เคยมีงบประมาณที่ได้มาจากรัฐ เอามาปรับปรุงสื่อต่าง ๆ เช่น ป้าย ทัศนียภาพ ทำพอให้มันจบ ๆ ไป งบประมาณก็หายเงียบ ได้เหตุผลจากหน่วยงานรัฐว่าเอาโยกงบประมาณไปทางอำเภออื่น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2564)

“เรื่องงบประมาณที่ควรจะได้รับ การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง บางทีมีโครงการลงชุมชนเราทำนิดเดียวก็หายไปเลย แต่กลับหมู่บ้านอื่นสร้างเสร็จ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 2564)

“ในชุมชนต้องให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่เริ่มต้นที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการในชุมชน ร่วมกันวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินการ ร่วมประเมินโครงการว่าผลเป็นยังไงตอบกับสิ่งที่เราตั้งไว้มั้ย” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2564)

7. การท่องเที่ยวส่งผลดีและผลเสียต่อเศรษฐกิจในชุมชน

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเยือนสถานที่ใดก็ตาม จะต้องมีการใช้จ่ายเพื่อเป็นค่าบริการอาหาร ที่พักอาศัย และอื่น ๆ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นช่วยให้ประชาชนได้เห็นถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ที่มีทุนทางวัฒนธรรมเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ก็จะนำรายได้เข้าสู่ชุมชน ช่วยเสริมอาชีพให้คนในท้องถิ่น การจ้างงาน ทำให้สินค้าในชุมชนและสินค้าเกษตรกรรมขายได้ทำให้รายได้ในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น

“มีรายได้เข้าสู่ชุมชน ทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น สินค้าเกษตรขายได้ราคาดี” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2564)

“สร้างรายได้ให้กับชุมชน การส่งเสริมอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ ความภาคภูมิใจของคนในชุมชน นักท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียลต่าง ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2564)

“ในอนาคตถ้าเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะทำสร้างเศรษฐกิจให้ดีขึ้น สร้างงานใหม่ให้คนชุมชน ทำให้มีชื่อเสียง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2564)

“เมื่อมีคนที่สนใจที่จะท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาเยือน จะมีการจับจ่ายใช้สอยในด้านต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์ของชุมชน อาหาร พืชผัก ที่ชาวบ้านนำมาขาย” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15, 2564)

“เป็นการสร้างอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักให้กับคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนไม่ออกไปประกอบอาชีพอย่างอื่น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 2564)

“สินค้าในชุมชนขายได้ราคาดี มีความเจริญเข้ามาทั้ง ถนน ไฟฟ้า ประปา ที่พัก” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 2564)

เมื่อมีผลดี ก็ต้องมีผลเสียตามมา เช่น เรื่องการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านสาธารณสุขโรค การถูกวัฒนธรรมต่างถิ่นที่เข้ามาทับนัยท่องเที่ยวมาผสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้ขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่นเปลี่ยนไป

“จะมีวัฒนธรรมอื่นเข้ามาผสมกับของเรา และการจัดการปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 2564)

“การจัดการด้านสาธารณสุขโรค ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อาจจะตามมาในอนาคต” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9, 2564)

“ผลเสียที่มีแน่ ๆ เลยเมื่อเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ ปัญหาด้านขยะ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่มาก เพราะทุกวันนี้ในหมู่บ้านก็มีขยะที่เก็บแต่ละวันเยอะแยะไปหมด” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2564)

“มีปัญหาเรื่องขยะในแหล่งท่องเที่ยว และมีการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมที่ดีในชุมชนไปในทางไม่ดี เนื่องจากมีการเข้ามาจากผู้คนหลากหลายแห่ง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 2564)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง และเพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ.นครปฐม ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีปรากฏการณ์วิทยา ใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ด้วยแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นที่มีรายละเอียดของคำถามเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมลาวครั้ง และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้ เอกสาร ผลการศึกษาสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาสามารถสรุปข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ.นครปฐม และเพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ.นครปฐม จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง พบว่า ชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง เป็นชุมชนชนบทเก่าแก่ที่มีประชากรอพยพมาจากประเทศลาวเป็นชุมชนแรก ๆ มีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ในอดีตครอบครัวเป็นเครือญาติอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ในปัจจุบันอาชีพของชาวบ้านยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรมเหมือนในอดีต แต่อาชีพที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ทำสวน ค่าขาย รับราชการ เป็นเจ้าของกิจการ สภาพครอบครัวยังมีเหลือที่เป็นครอบครัวใหญ่เพียงไม่กี่ครัวเรือน ส่วนใหญ่พอแต่งงานมีครอบครัวใหม่จะแยกตัวออกมาสร้างบ้านเป็นของตัวเองทำให้ระบบความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือกันและกันลดน้อยลง ด้านการเข้าถึงสาธารณูปโภคในปัจจุบันทั้ง ถนน น้ำ ไฟฟ้า มีความพร้อมกว่าในอดีตสำหรับอุปโภคและบริโภค ทำให้ชุมชนในปัจจุบันมีสภาพความเป็นอยู่ได้รับความสะดวกสบายยิ่งขึ้น

2. ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลง

ทุนทางวัฒนธรรมลาวครั้ง มี 2 ลักษณะ คือ

1. ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ งานหัตถกรรม ดนตรี การแต่งกาย

1.1 งานหัตถกรรม เป็นการจักสานที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน เป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ในการดำรงชีพหรืออุปกรณ์ทำมาหากิน เช่น จักสานตะข้อง ตะกร้า กระด้ง เป็นต้น

1.2 ดนตรี เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่และมีการเล่นในปัจจุบัน คือ แคน เป็นเครื่องดนตรีที่ยังได้รับความสนใจเพราะในชุมชนมีวงดนตรีที่ผสมผสานระหว่าง แคนกับกลองยาว พิณ เป็นวงดนตรีแคนประยุกต์

1.3 การแต่งกาย ชาวลาวครั้งมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น มีสีแดงจากการย้อมด้วยครั่งทำให้ผ้ามีสีสนทนสีและสวยงาม โดยมีชิ้นตีนจกที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของลาวครั้ง

2. ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ ดังรายละเอียดดังนี้

2.1 ภาษาลาวครั้ง ในชุมชนยังคงใช้ภาษาลาวจากอดีตถึงปัจจุบัน ในทุกรุ่นอายุจะใช้ภาษาลาว

2.2 ประเพณี ได้แก่ ประเพณีแห่งธงสงกรานต์เป็นประเพณีที่มีความเชื่อว่าเป็นการขอพรจากเทวดาและขอพรให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และเป็นประเพณีที่ดึงดูดและได้รับความสนใจจากผู้คนมากมาย รวมทั้งสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนพร้อมทั้งมีความสุขสนุกสนาน และแฝงด้วยการทำบุญไปในตัว ประเพณีสืบชะตาหมู่บ้านเป็นพิธีกรรมในเรื่องของความเชื่อเพื่อส่งเวทเทวดา ให้การดำรงชีวิตทำมาหากินอยู่ดีกินดี เพื่อปัดเป่าเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นในชุมชน และประเพณีบุญกลางบ้านเป็นประเพณีเพื่อขอขมาเจ้าที่เจ้าทาง ดวงวิญญาณ ผีสง่า เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นการปล่อยเคราะห์ปล่อยโศกให้หมดไป และความเป็นสิริมงคลกับชาวบ้านทุก ๆ คน

2.3 พิธีกรรมความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีเจ้านายและการเลี้ยงผีเป็นการนับถือมาตั้งแต่บรรพบุรุษเชื่อกันว่าเป็นผู้ปกป้องรักษาคุ้มครองคนในชุมชนให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข

3. จุดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จุดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมลาวครั้ง ได้แก่ การแต่งกายด้วยผ้าทอลาวครั้ง งานจักสานไม้ไผ่ และประเพณีแห่งธงสงกรานต์ โดยในการแต่งกายด้วยผ้าทอนั้นเป็นเอกลักษณ์มีความโดดเด่นด้วยสีแดงที่ย้อมจากครั่งและลวดลายที่สวยงาม ผ้าทอที่นิยมใช้กันจะเรียกว่า ชิ้นตีนจก ซึ่งในปัจจุบันกำลังก่อสร้างศูนย์เรียนรู้ทางวัฒนธรรมลาวครั้ง การทอผ้าจะเป็นที่รู้จักมากขึ้นและด้วยความสวยงามของผ้าทอจะสามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้แก่ชุมชน จุดเด่นต่อมาคือ งานหัตถกรรม ได้แก่ การจักสานไม้ไผ่ เช่น ตะข้อง สุ่ม กระด้ง ตะกร้า งานจักสานเป็นงานฝีมือที่ปราณีต งานจักสานในชุมชนจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ จุดเด่นอย่างสุดท้ายคือ ประเพณีแห่งธงสงกรานต์ เป็นประเพณีที่มีความเชื่อว่าเป็นการขอพรจากเทวดาและขอพรให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และเป็นประเพณีที่ดึงดูดและได้รับความสนใจจากผู้คนมากมาย รวมทั้งสร้างความสามัคคีของคนพร้อมทั้งมีความสุขสนุกสนาน และแฝงด้วยการทำบุญไปในตัว

4. ทุณวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์สินค้า และสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

ทุนทางวัฒนธรรมทั้งการแต่งกาย ประเพณี และงานหัตถกรรมสามารถสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าได้นั้นควรมีการรวมกลุ่มอาชีพ และนำเสนออัตลักษณ์เพื่อสร้างจุดขายที่แตกต่างของชุมชน สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยผลิตจากคนในครอบครัว สะสมและนำออกมาขาย ทุนวัฒนธรรมเหล่านี้จะเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในถิ่นเกิด การร่วมกันอนุรักษ์ ปกป้อง ทั้งยังสามารถนำคุณค่าในสังคมท้องถิ่นมา การนำทุนทางวัฒนธรรมลาว ครั้งมาสร้างสรรค์สินค้าให้กลายเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้น ต้องได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้คนในชุมชนหรือกลุ่มอาชีพมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นกว่าเดิม ให้ความสนใจร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้เกิดการสร้างเพิ่มมูลค่าให้กับทุนทางวัฒนธรรม

5. ศักยภาพและโอกาสต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ศักยภาพและโอกาสของชุมชนต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1. จุดแข็ง คือ ชุมชนเป็นเจ้าของทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี งานหัตถกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และที่สำคัญมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งพยายามสานต่อและนำสิ่งที่เป็จุดเด่นของชุมชนมาสร้างสรรค์และพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนและความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนในการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้ วัฒนธรรมลาวครั้ง การให้ความสำคัญและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้าน และเส้นทาง การคมนาคมสะดวก

2. จุดอ่อน คือ ชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นเพราะยังมีการประชาสัมพันธ์ การโปรโมท การพัฒนาและการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ต่อเนื่อง รวมถึงเยาวชนคนรุ่นหลังไม่ให้ความสำคัญกับการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี

3. โอกาส คือ หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (OTOP) และทำให้ได้รับการส่งเสริมการดำเนินการกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐที่ชุมชนจัดขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานเอกชนในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชน

4. อุปสรรค คือ ขาดการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงาน ภาครัฐ เนื่องด้วยงบประมาณที่สนับสนุนไม่เพียงพอต่อการพัฒนา หน่วยงานภาครัฐสามารถสนับสนุน งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเมื่อมีการจัดงานของหน่วยงานเอง

6. แนวทางการพัฒนาที่ชุมชนต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แนวทางพัฒนาไปเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงมี 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านบุคลากร โดยมีการเตรียมความพร้อมให้บุคลากร ให้ความรู้ฝึกฝนอบรม โดยอาจมี คนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือ สร้างบุคลากรที่ทำงานด้านทุนวัฒนธรรมให้มากขึ้น และส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อนำมาต่อยอดในอนาคต โดยเสริมสร้างศักยภาพคนในชุมชนและ

ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อนำองค์ความรู้มาต่อยอดดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

2. ด้านงบประมาณที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนยังขาดแรงสนับสนุนจากภาครัฐ จึงไม่สามารถต่อยอดหรือพัฒนาสินค้าในชุมชนได้เท่าที่ต้องการ มีเพียงแต่เงินบริจาคจากคนในชุมชนเท่านั้น

3. ด้านการจัดการ การบริหารจัดการที่ดีต้องมีการวางแผนที่ดีในเรื่องการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ไว้เพื่อเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ และการนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้เทคนิคการสื่อความหมาย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ (โฆษณา แผ่นพับ ใบปลิว เป็นต้น)

4. ด้านการมีส่วนร่วม คนในชุมชนต้องมีความร่วมมือร่วมใจของกัน ซึ่งในชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงนี้ผู้นำในชุมชน ปราชญ์ และประชากรส่วนหนึ่งในชุมชนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ยังไม่ครอบคลุมประชาชนในทุก ๆ กลุ่ม และชุมชนยังต้องการความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐและเอกชน

7. การท่องเที่ยวส่งผลดีและผลเสียต่อเศรษฐกิจในชุมชน

ผลดีและผลเสียของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน โดยผลดีที่ชุมชนอยากให้เกิดมากที่สุดคือ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมากขึ้น ทำให้คนเกิดอาชีพ เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ผลเสียคือ การจัดการสาธารณสุขโรค ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตามมาหลังจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่าทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่เด่นชัดเป็นของตนเอง มีองค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นมรดกตกทอด เกิดเป็นภูมิปัญญาของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษเป็นการกระทำของมนุษย์ที่เป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมที่พบในชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีลักษณะเป็น (1) ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ประกอบด้วย ดนตรี งานหัตถกรรมจักสานที่ปราณีตและชุมชนจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ และการแต่งกายด้วยผ้าทอนั้นเป็นเอกลักษณ์มีความโดดเด่นด้วยสีแดงที่ย้อมจากครั่งและลวดลายที่สวยงาม (2) ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภาษา พิธีกรรมความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยประเพณีแห่งธงสงกรานต์เป็นประเพณีที่มีความเชื่อว่าเป็นการขอพรจากเทวดาและขอพรให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และเป็นประเพณีที่ดึงดูดและได้รับความสนใจจากผู้คนมากมาย รวมทั้งสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนพร้อมทั้งมีความสุขสนุกสนาน และแฝงด้วยการทำบุญไปในตัว ทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาวครั้ง บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สอดคล้องกับรูปแบบของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนทั้ง 2 รูปแบบ (ปีแอร์ บูร์ดิเยอร์, 1986) คือ สิ่งที่มีอยู่ในคนหรือกลุ่มคน คือ ความคิด ความเชื่อ และสิ่งที่มีรูปลักษณะเป็นตัวตน เช่น อุปกรณ์จากงานจักสาน การแต่งกายที่มาจากผ้าทอลาวครั้ง ทุนวัฒนธรรมทั้งหมดมาจากความรู้ที่มีในอดีต การแสดงออกเอกลักษณ์พิเศษของภูมิ

ปัญหาในชุมชนทำให้เกิดประโยชน์เป็นที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความภูมิใจของคนในชุมชนลาวครั้ง เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เสริมความมั่งคั่งให้กับชุมชน นอกเหนือจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้แล้ว วัฒนธรรมเป็นต้นน้ำของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเราสามารถนำทุนวัฒนธรรม เช่น เรื่องราว (Story) และเนื้อหา (Content) ของวัฒนธรรม มาสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ของตน หรือใช้ทุนทางวัฒนธรรมสร้างความแตกต่างหรือจุดขายให้กับสินค้า เกิดเป็นสินค้า วัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นแก่สินค้าและบริการ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562) และเมื่อมีจุดเด่นมีผลิตภัณฑ์ที่มาจากทุนทางวัฒนธรรมแล้ว ชุมชนสามารถพัฒนาต่อยอดและผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมทั้งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน โดยผลดีคือ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมากขึ้น ทำให้คนเกิดอาชีพ เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

จากผลการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ บ้านทุ่งสีหลง อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่าแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ประชาชน และประชาชนในชุมชน รวมทั้งต้องมีแรงสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ พร้อมทั้งมีดำเนินการอย่างต่อเนื่องถึงจะยั่งยืนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะในชุมชนมีทั้งจุดเด่น จุดแข็ง ของทุนทางวัฒนธรรมลาวครั้ง ที่สามารถพัฒนาและต่อยอดเป็นสินค้าสร้างสรรค์นำไปสู่เศรษฐกิจชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพสามารถนำรายได้เข้าสู่ชุมชน เพราะเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พณิตสุภา ธรรมประมวล และกาสัก เตชะขันหมาก (2561) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 4 กลยุทธ์ คือ (1) การพัฒนาส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน (2) การพัฒนาการบุคลากรผู้ให้ความรู้ในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน (3) การพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน และ (4) การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้ความสามัคคีในชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอมเป็นการสร้างรายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักและเสริมซึ่งนำวัฒนธรรมไปผนวกกับเรื่องเศรษฐกิจสร้างให้เป็นเมืองของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ชาติ โกลล, 2561) โดยสามารถสรุปแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ บ้านทุ่งสีหลง อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม ได้ดังนี้

1. ด้านบุคลากร การจะพัฒนาบุคลากรในชุมชนสิ่งแรกเลยชุมชนต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลพร้อมทั้งแสดงควมมีภาวะผู้นำทำให้คนในชุมชนเห็นถึงการตื่นตัวศักยภาพและความพร้อมต่อการพัฒนาชุมชนและคนในชุมชนอยู่ตลอดเวลา โดยเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างมากที่สุด เน้นคนเป็นเรื่องหลักในการพัฒนา มีการเตรียมความพร้อมให้บุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ให้ประกอบอาชีพได้ (รุ่งลาวัลย์ สุกุลมาลัยทอง, 2557) อบรมบุคลากรให้ความรู้ในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน โดยการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน (พนิตสุภา ธรรมประมวล และกาสัก เตชะขันหมาก, 2561) โดยอาจมีคณาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือ โดยสร้างบุคลากรที่ทำงานด้านทุน

วัฒนธรรมให้มากขึ้น ส่งเสริมให้คนรุ่นหลังหันมาสนใจและอนุรักษ์ฟื้นฟูความเป็นลาวครั้งที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ส่งให้มีความภูมิใจในชาติพันธุ์ตัวเอง เมื่อเกิดความภูมิใจในตัวเองแล้วก็สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อนำมาต่อยอดในอนาคตการสร้างสรรค์และพัฒนาสินค้าและบริการให้เป็นที่ดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนการพัฒนาคน

2. ด้านงบประมาณที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หน่วยภาครัฐควรมีการสนับสนุนงบประมาณอย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งส่งเสริมการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเมื่อเกิดการท่องเที่ยวโดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการ ซื้อสินค้าและผลิตภัณฑ์ มีเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชนแล้วหน่วยงานภาครัฐค่อย ๆ ลดงบประมาณสนับสนุน รวมถึงการส่งเสริมธุรกิจรายสาขาเน้นเฉพาะสาขาที่มีโอกาสจะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ โดยจะต้องมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนาเป็นโครงการเฉพาะสำหรับกลุ่มธุรกิจ (รุ่งลาวัลย์ สุกุลมาลัยทอง, 2557)

3. ด้านการจัดการ การบริหารจัดการที่ดีต้องมีการวางแผน มีการแต่งตั้งคณะทำงานที่รับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ในเรื่องการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการรวบรวมองค์ความรู้จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ที่เรามีให้แก่คนในชุมชน สร้างความเข้าใจและปลูกจิตสำนึก ตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมลาวครั้ง ส่งเสริมการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง การพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน (พินิตสุภา ธรรมประมวล และกาสัก เตชะชั้นหมาก, 2561) ไว้เพื่อเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ นำเสนอทุนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาต่อไปให้ดีขึ้น เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเส้นทางรอง สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว อาทิเช่น ป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกทาง และในด้านของฝากของที่ระลึกก็ยกชาติเอกลักษณ์เฉพาะ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาเอกลักษณ์ให้เด่นชัดกว่านี้ โดยได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์การตลาด เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม ที่มีองค์ประกอบ 7P's ได้แก่ Product คือ มีวัฒนธรรมโดดเด่นและหลากหลาย Price คือ ราคาไม่แพงและคุ้มค่า Place คือ เข้าถึงง่าย สะดวก และรวดเร็ว Promotion คือ การส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง People คือ การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวและการบริการ และ Physical evidence and presentation คือ การบริหารจัดการพื้นที่ พัฒนาเส้นทางรอง และเส้นทางเชื่อมโยง (ศิวธิดา ภูมิวิรมณี, 2561) รวมทั้งการจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ในการตัดสินใจพร้อมทั้งบอกถึงช่วงเวลาของประเพณีหรือพิธีกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยนำทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นจุดเรียกความสนใจจากนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน

4. ด้านการมีส่วนร่วม คนในชุมชนต้องมีความร่วมมือร่วมใจกัน ซึ่งทุกคนในชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งสีหลงต้องให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรม ตั้งแต่เริ่มต้นที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการในชุมชน ร่วมกันวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินการ ร่วมประเมินโครงการ และรับผลประโยชน์ การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ ด้วยความเต็มใจ (United Nations, 1981) ทั้งนี้ชุมชนยังต้องการความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐและเอกชน ต้องสร้างความตระหนักรู้ให้คนในชุมชนหันมาสนใจถึงอัต

ลักษณะและเอกลักษณ์ลาวครั้งพร้อมทั้งอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรม (พนิต สุภา ธรรมประมวล และกาสัก เต๊ะซันหมาก, 2561) ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเห็นได้ว่าทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งมีจุดเด่นที่แตกต่างไปจากชาติพันธุ์อื่น ๆ และมีศักยภาพในการต่อยอดทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มากขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ และสำหรับชุมชน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

1. ควรมีภาครัฐเข้ามาช่วยในการพัฒนาบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง และให้เห็นความสำคัญของการสร้างคุณค่าของการสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เพื่อสามารถถ่ายทอดและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมั่นใจและมีภูมิรู้

2. ภาครัฐควรส่งเสริมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมชาวลาวครั้ง บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว โดยการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมท่องเที่ยว ทำสื่อเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง เพื่อกระตุ้นความต้องการที่จะมาสัมผัสกับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชาวลาวครั้ง

3. ควรมีการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4. รัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และควรสร้างความรู้ความเข้าใจถึงการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ การสร้างอาชีพ

5. รัฐควรส่งเสริมให้มีการสร้างงานและกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เช่น การผลิตสินค้าจากทุนทางวัฒนธรรม ส่งเสริมกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

1. การบริหารงานในชุมชนควรมีความโปร่งใส มีการตรวจสอบได้ รวมถึงมีการเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในทุก ๆ ขั้นตอน และมีส่วนร่วมด้านการจัดการท่องเที่ยว

2. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม เช่น โรงเรียน วัด กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน มามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจากท่องเที่ยว

3. ชุมชนควรมีการจัดแบ่งรายได้ที่ชัดเจนและมุ่งเน้นประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง อาจตั้งเป็นกองทุนส่วนกลางเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรม
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม เพื่อประชาสัมพันธ์และเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยว
3. ควรทำการศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายในเรื่องการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ว่าแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). **วัฒนธรรมคุณค่าสู่มูลค่า**. เข้าถึงเมื่อ 6 มกราคม. เข้าถึงได้จาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=3972&filename=index
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2559). "อุตสาหกรรมสาร ทุนวัฒนธรรม 9 ยุคสมัย." **วารสารกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม**, 58.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2550). **ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยว 2550 – 2554**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กรีช สอิ่งทอง. (2545). "ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาชุมชนไต่หย่า หมู่บ้านน้ำบ่อขาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม." การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). **แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. เข้าถึงได้จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com>
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **แนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานทางวัฒนธรรม**. ม.ป.พ.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2542). **แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน : ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (ม.ป.ป.). **บทที่ 6 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวงานเทศกาลประเพณี**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ชวลิต มาตรฐาน. (2559). "แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระบรมธาตุนาคนูน อำเภอ นาคนูน จังหวัดมหาสารคาม." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชวดี โกลล. (2561). "การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย", วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). **การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชูวิทย์ มิตรชอบ. (2553). "เศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้า." **วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช**, 5, 1: 84.
- ฐิติกร พูลภัทรชีวิน. (2564). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)**. เข้าถึงได้จาก <https://www.doyourwill.co.th/post/creativeeconomy>

- ดวงจันทร์ นาชัยสินธุ์. (2557). "การพัฒนาหัตถกรรมพื้นเมืองด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ณ นครหลวง เวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดาวิน วรุธทรัพย์. (2561). "รูปแบบการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.
- ธนจิรา พวงผกา. (2559). "ปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลบางเตือ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี." การค้นคว้าอิสระปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2558). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน**. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธัญชนก ปะวะละ นุจรี ใจประนบ และ ทนงค์ดี ปัดสินธุ์. (2562). "การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือกจังหวัดมหาสารคาม." รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธิติพงศ์ มีทอง. (2559). การศึกษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม. ใน ศิริชัย กาญจน วาสี (บรรณาธิการ), **บูรณาการศาสตร์และศิลป์งานวิจัยท้องถิ่นไทยและประชาคมอาเซียน (905-911)**. **NPRU Online Journal and Research Databases: การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 8 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม**.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2560). "ชุดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์." **วารสารวารเตียนมหาวิทยาลัยศิลปากร**, 10, 1.
- นิจิรา คลังสมบัติ. (2557). "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดอุดรธานี." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา สุวรรณศรี. (2554). "การวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนเขตเทศบาลตำบลวังกะพ้อ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิษฐ์." รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์.
- นุชนารถ รัตนสูงค์ชัย. (2554). "กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม." **วารสารมนุษยศาสตร์**, 18, 1: 31-50.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญนสฤกษ์ อเนกสุข. (2559). **ยล เขียม เหยา: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปัทมทิญา สิงห์คราม. (2559). "การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาด

- ประมณฑาเรือพลี ตำบลบางปลาสร้อยอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี", รายงานการวิจัย สถาบันพลศึกษา.
- ประพัทธ์ชัย ไชยนอก. (2553). "แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย", วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ประเวศ วะสี. (2541). **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ปาฐกถาพิเศษ ปวย อึ้งภากรณ์**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- เปรมชัย จันทร์จำปา. (2558). "การจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเมื่อในเขตเทศบาลนครสงขลา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พจนาน สนวนศรี. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **ค้นหาคำศัพท์**. เข้าถึงเมื่อ 2 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- พนิตสุภา ธรรมประมวล และ กาสัก เตชะชั้นหมาก. (2561). "การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมลาวแง้ว ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี", รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พวงแก้ว พรพิพัฒน์. (2553). "เศรษฐกิจสร้างสรรค์: พลังขับเคลื่อนใหม่ของเศรษฐกิจไทย." **วารสารเศรษฐกิจและสังคม**, 47, 4.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2556). "เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย." **วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์สถาบันพัฒนศาสตร์**, 7, 1: 1-69.
- ไพฑูรย์ อินตะขัน จารุวรรณ ลิ้มปีไพบูลย์ กาญจนา คุณา นุสรรา แสงอร่าม และ กาญจนา รัตนธีรวิเชียร. (2558). "การบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง." รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี. (2556). **ราชกิจจานุเบกษา**. เข้าถึงเมื่อ .<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2556/E/013/1.PDF>
- รุ่งนภา อินทวา และ นันทวรรณ นวลักษณ์. (2559). "บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม." รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รุ่งลาวัลย์ สุกุลมาลัยทอง. (2557). "กลยุทธ์การเสริมสร้างวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย." ปรินญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม วิสูตร โพธิ์เงิน และ พจนาน บุญคุ้ม. (2558). "การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี", รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วรรณภา วงษ์วานิช. (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรวิฑูมิ โธมรัตน์พันธุ์ อารังค์ มั่นคง และกนกวรรณ จินานุวัฒนา. (2546). "การศึกษาทุนทางสังคมใน
ฐานะปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน." รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระศักดิ์ อรุณวิภาดา. (2559). "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม
สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล." วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ศดรธรรม ประจงค์. (2559). "การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน จังหวัด
นครราชสีมา." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2543). **สังคม - วัฒนธรรม ในวิถีการอนุรักษ์**. กรุงเทพฯ: ดานสุทธาการพิมพ์.
- ศิริธิดา ภูมิวรมุณี. (2561). "แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม."
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ศุภชัย ไกรตะนะ. (2559). "แนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนกรณีศึกษาชุมชนบางน้อย
อำเภอบางคนที่จังหวัดสมุทรสงคราม ", วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สรารวรรณ เรื่องกัลปวงค์ อรรณพ เรื่องกัลปวงค์. (2558). "การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมี
ส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี." รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัย
สวนดุสิต.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2560).
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔. เข้าถึงเมื่อ .
https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์**. เข้าถึงได้จาก
<http://www.etatjournal.com/mobile/index.php/menu-read-tat/menu-2011/menu-2011-apr-jun/107-22554-creative-economy>
- สิริพัฒน์ ลากจิตร. (2550). "ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการ
บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี."
วิทยานิพนธ์ ปร.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา บุญเชื้อ. (2555). **วัฒนธรรมไทย**. เข้าถึงเมื่อ <https://9a20237.wordpress.com/2012/02/13/ความหมายของ-วัฒนธรรม>
- สุนิสา ฉันทรัตน์โยธิน. (2546). "ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านดอยปุย ต.สุ
เทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่." รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสริมศิริ นิลดำ กษิติส ใจผาวัง จิราพร ขุนศรี เบญจวรรณ เบญจกรณ์ ศิริพรรณ จินะบุญเรือง นิเวศ จินะบุญเรือง และ พิรญา ชื่นวงศ์. (2560). "การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามรอยชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย." *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 12, 3: 26-37.

อักรินทร์ อังการวงษ์วัฒนา. (2561). "การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา." *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต*.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2560). *เอนกทรรศน์ พิจารณาสังคมไทยด้วยภูมิปัญญา ความหวัง และกำลังใจ*. กรุงเทพฯ.

ภาษาอังกฤษ

Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In J. Richardson (Ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood.

ChanNas Thitayan.Blog. (2555). *ทุนทางวัฒนธรรม*. เข้าถึงเมื่อ <https://channarongs22.wordpress.com/2012/01/27/>

Cohen, J. M., and Uphoff, N. T. (1980). *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World Developments.

Hawkins, J. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Penguin Publishing.

Hughes, H. L. (2002). "Gay Men's Holiday Destination Choice: A Case of Risk and Avoidance." *International Journal of Tourism Research*, 4: 299-312.

Silberberg, T. (1995). "Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites." *Tourism Management*, 16, 5: 361-365.

Storey, D. J. (1999). *Understanding the Small business Sector*. New York: Routledge.

Throsby, D. (2001). *Economy and Culture*. Cambridge The Press Syndicate of the University of Cambridge.

United Nations. (1981). *Yearbook of International Trade Statistics*. United Nations: UN Press.

United Nations Conference on Trade and Development. (2008). *Creative Economy Report 2008*. เข้าถึงได้จาก https://unctad.org/system/files/official-document/ditc20082cer_en.pdf

World Health Organization (WHO). (1981). Global strategy for health for all by the year 2000. ใน Health for All. ability is income. It is obvious.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน
บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ.นครปฐม
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อ.ดอนตูม จ.นครปฐม

ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลัก

หัวข้อ	ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลัก
1. ชื่อ - นามสกุล	
2. เพศ	
3. ประกอบอาชีพ	
4. สถานะภาพในชุมชนทุ่งสีหลง	

ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม เศรษฐกิจ
ชุมชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์

1. สภาพทั่วไปของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ท่านคิดว่าแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

2. ทุณภูมิปัญญาวัฒนธรรม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีตประเพณีท้องถิ่น ค่านิยม ความเชื่อถือในชุมชน มีอะไรบ้าง
3. จากทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว ท่านคิดว่าในแต่ละด้านมีความสำคัญอย่างไรและอะไรที่เป็นจุดเด่นที่สุด ที่มีบทบาทมากที่สุดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. ท่านคิดว่าทุนวัฒนธรรมด้านใดที่สามารถสร้างสรรค์สินค้าหรือบริการที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และสามารถสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้
5. ท่านคิดว่าชุมชนมีศักยภาพ (จุดแข็ง จุดอ่อน) และโอกาสด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอะไรบ้าง
6. ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในแต่ละด้านเป็นอย่างไร
 - ด้านบุคลากรหรือคน
 - ด้านงบประมาณหรือการเงิน
 - ด้านการจัดการ
 - ด้านการมีส่วนร่วม
7. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลดีหรือผลเสียต่อเศรษฐกิจในชุมชนอย่างไร

ที่ อว 8606 (นค) 644

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

22 กุมภาพันธ์ 2564

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้นำชุมชนบ้านทุ่งสีหลง

ด้วย นางสาวณัฐชา ลีปัญญาพร รหัสประจำตัว 621220005 นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครึ่ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม " มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนที่อยู่ในชุมชนบ้านทุ่งสีหลง เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่ นักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. อธิกมาส มากจู้)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร. 034-218790

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาว ณิชชา ลีปัญญาพร
วัน เดือน ปี เกิด	23 ตุลาคม 2529
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2552 สำเร็จการศึกษาบริหารธุรกิจบัณฑิต วิชาเอกคอมพิวเตอร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2562 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
ที่อยู่ปัจจุบัน	116 หมู่ 11 ตำบลลำเหย อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

